

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1885.

27:e årgången

2:a häft.

Innehåll:

ORIGINALOMSLAG SAKNAS

STOCKHOLM,

KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

III.

9. Cirkulär.

Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå,

Stockholm, 19 B, Lilla Vattugatan (intill 1 April: 15 Brunkebergstorg),

hvilken är afsedd att praktiskt arbeta för förbundets ändamål, vill härmed i allmänna drag antyda de olika uppgifter, för hvilka den dels redan nu arbetar, dels i den närmaste framtiden kommer att verka.

Byrån förmedlar *beröringen mellan arbetsgifvare och kvinnliga arbetssökande* inom undervisningens, skrifgöromålens och sjukvårdens områden.

För sådant ändamål finnes å Byrån inskrifningsbok upplagd; der hållas ock tillgängliga skrifter, författningar, skolprogram m. m., till vägledning för tjenstsökande eller kunskapssökande qvinnor.

Byrån anskaffar, enligt regler, som inom densamma hållas tillgängliga och som, på begäran meddelas, *råd i juridiska och ekonomiska* angelägenheter, lemmar upplysningar om utöfvande af *qvinnans lagliga rättigheter*, besvarar förfrågningar rörande *helsovård* m. m.

Byrån meddelar äfven råd för *bokinköp* och bildande af *läseföreningar*.

För utförande af dessa sina uppgifter har Fredrika-Bremer-Förbundet försäkrat sig om biträde af erkänt sakkunniga personer.

Byrån förbereder:

dels ett system för hemstudier, med kurser för olika behof och ändamål;

dels en plan för en sjukhjelpskassa för lärarinnor och med dem likställda arbetande qvinnor;

dels slutligen bildandet af en fond för yrkes- och studie-stipendier för flickor, i syfte att underlätta deras framtida sjelf-försörjning, för hvilken fond man hoppas, att Förbundet skall få mottaga gåfvor.

Byråns förmedling lemnas åt Förbundets medlemmar, i vissa fall kostnadsfritt, i andra mot minsta möjliga ersättning; — åt *icke* medlemmar mot en billig afgift, i mån som ärendet kräfver tid och kostnad.

Förbundets medlemmar och ombud, samt andra intresserade personer behagade anmäla till Förbunds-Byrån personer, hvilka önska kallas till medlemmar, requirera program och stadgar m. m.

Ledamot betalar en inträdesafgift för en gång af 3 kronor och en årsafgift af 3 kronor. Den, som på en gång erlägger 30 kronor, varder ständig ledamot.

Förbundets tryckta meddelanden tillhandahållas på Byrån, dels genom Tidskrift för Hemmet (pris 5 kronor för 6 häften), dels i separataftryck à 20 öre.

Äfven andra ströskrifter i ämnen, som tillhöra Förbundets uppgift, formulär till förfrågningar m. m. kunna requireras från Byrån.

Skriftliga förfrågningar skola åtföljas af postmärken för svaret.

10. Anvisning för qvinnors deltagande i val af stadsfullmäktige.

Med anslutning till den verksamhet, som af en för ändamålet bildad, frivillig nämnd utvecklats, för att upplysa Stock-

holms röstberättigade kvinnor om den för stadsfullmäktigeval gällande ordningen samt underlätta deras deltagande i sådana val, vill Fredrika-Bremer-Förbundet härmed lemna några anvisningar i ämnet.

Röstberättigad är hvar och en myndig, ogift svensk kvinna eller enka, hvilkens debetsedel utvisar, att hon skattar till kommunen för inkomst af kapital eller arbete, eller för fastighet, och som har denna skatt erlagt. Å den på rådhuset, under i tidningarne tillkännagifven tid, tillhandahållna röstlängden finnas de röstberättigade upptagna.

Röstetalet beräknas till en röst för hvarje krona, som debetsedeln upptager efter 2:dra artikelns bevillning. Om alltså min debetsedel påför mig en skatt efter 2:dra artikelns bevillning af t. ex. 45 kronor, så har jag 45 röster, o. s. v. Men ingen röstegare i Stockholm får begagna mer än 100 röster¹⁾; altså stannar rösträtten vid detta maximum, huru högt än det å debetsedeln upptagna skatteloppet må stiga.

Den, som eger flera fastigheter eller en fastighet, men ej der är boende, och som på grund häraf mottagit flera debetsedlar, utöfvar rösträtt för alla debetsedlarne endast på ett ställe, nämligen inom den församling, som är namngifven å den för henne personligen gällande debetsedeln.

I för församlingen anordnad val-lokal aflemnas röstsedeln å i tidningarne tillkännagifven tid, och är det rådligast att, jemte valsedel, till val-lokalen medtaga debetsedeln, jemte qvitto derå för att efter densamma styrka valrätten, samt på tillfrågan uppgifva tomtnummer, kvarter, m. m.

Väljaren aflemnar sedan valsedeln, å hvilken valförrättaren antecknar röstetalet.

¹⁾ I denna och några andra punkter gälla olika stadgar för hufvudstaden och landsorten, hvarom bästa upplysning erhålles genom Aldéns förträffliga handbok: »Medborgarens bok II». Pris 1 krona.

Formen för valsedeln angifves i kungörelsen, hvilken, äfvensom tiden och lokalerna för valet, offentliggöres i tidningarne.

Rösträtten kan utöfvas äfven genom fullmakt.

Vidare upplysningar meddelas på Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, Brunkeberg 15.

II. Bref till en Förbundsvän.

Stockholm i Mars 1885.

»Alla undra och jag undrar allra mest hvad man har för sig i Fredrika-Bremer-Förbundet?» skrifver du, och jag skyn-dar att gifva dig ett utförligt svar.

Först vill jag då omtala, att man håller på att avsluta planen för *en blifvande sjuk-kassa*, tack vare hvilken, för att taga ett exempel, dina systerdöttrar, lärarinnan och kart-riterskan, skola med en årlig afgift kunna, i händelse af sjukdom, försäkra sig om en ersättning för sin förlorade arbetsförtjenst.

Derjemte utarbetas kurser för *hemstudier*, hvilka skola sätta den intelligenta ungdomen i stånd att, efter skoltidens slut fullfölja ett och annat älskningsstudium eller fylla luckorna i sin allmän-bildning, utan att därför behöfva lemna de sina el-ler undandraga hemmet sin hjälp.

Vidare har man uppgjort program för anskaffande af råd i *juridiska, ekonomiska* med flera angelägenheter, och för detta ändamål lyckats vinna till biträde personer af fram-stående fack-kunskap. Alltså, om din grannfru fortfarande hotas af rättegång med afseende på det der vattendraget, så råd henne att ställa en förfrågan med bifogade upp-lysningsar i ämnet till Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, och hon får, mot jämförelsevis lindrig afgift upplysning om huru-vida det vore klokt att låta det gå till rättegång eller

ej, och om hon så vill, kan hon äfven få rättegången utförd. Eller om den rika unga flickan, som bor i ditt hus och som snart fyller 21 år, icke har tillräckliga insigter för att förstå, eller finner det obehagligt att sjelf mottaga sin onkels och förmyndares redovisning för hennes arf, så bed henne vända sig till Byrån, och hon får saken uppgjord af en bland hufvudstadens mest ansedda jurister. Gifter hon sig en vacker dag och hennes fästman känner sig manad att bedja henne, att hon ville medelst äktenskapsförord tillförsäkra sig sjelf någon del af sin förmögenhet och på samma gång fritaga honom för den förnedrande misstanken att af pekuniära beräkningar hafva ingått förbindelsen, så har hon blott att vända sig till Förbundet, och den viktiga handlingen blir inom kort uppsatt. Sjelf har du länge talat om, att sätta upp ditt testamente, men tvekar ännu, emedan du ej känner formerna. Nu kan du genom Förbundet få saken uppgjord.

Med afseende på *ekonomiska* ärenden tillgår det lika enkelt. Antag att en ung flicka eller enka mottager i arf ett större kapital, som skall placeras, att hon omsvärmas af mer och mindre välvilliga förslag att köpa aktier i det och det företaget, eller taga inteckning i den och den egendomen o. s. v. samt att hon känner sig ur stånd att bedöma vare sig klokheten eller oegennyttan af alla dessa olika råd. Hvad är då enklare och tryggare, än att hon vänder sig till Förbundet, som genom sina erfarna finansiella rådgifvare framställer de bästa — af alla personliga hänsyn opåverkade — förslag, samt äfven, om hon så önskar, sätter dem i verket?

Härmed har jag gifvit dig en inblick i några af de viktigare arbeten, som pågå inom Förbundet, och skall framdeles meddela närmare detaljer.

Vill du nu höra litet om de löpande ärendena, »les on dits» deri inberäknade, så se här: På byrån arbetar man för att kunna gifva arbete, mönstrar med stolthet de växande leden af För-

bundets medlemmar och mottager glad de varma välönsknin-
garne för dess framgång; man genomgår också de bleklagda
nej, som inkomma, och hoppas, att de framdeles må förvand-
las till ja; man diskuterar vidare de misstag och stundom ko-
miska farhågor rörande Förbundets afsigter, som ej sällan yppas,
samt öfverlägger huru de skola kunna förekommas eller biläggas.
Här några exempel.

En dag hördes en ung fru, på besök hos en Fredrika-
Bremer-vän anmärka emot Förbundet, att det vore bra myc-
ket begärdt, att *alla* dess medlemmar skulle idka sjelfstudier.
— Misstaget rättades under skämtande samspråk, hvarefter den
lilla frun förklarade, att finge man bara behålla sin ädla fri-
het i det stycket, så kunde man nog vilja gå med.

En annan ungdom, täck och späd som en ros i knopp-
ning, och med starka sympatier för frihandlarne, förklarade
sina dubier mot Förbundets förmenta afsigt att bilda ett slags
»skyddssystem» för qvinnarbetet till förfång för de stackars
herrarne. Äfven den farhågan bilades. Rosenknoppen, som
sjelf lefde lyckligt och i öfverflöd, fick en liten inblick i det
hårda lif, som lefves af hennes medsyster, hvilka, utan till-
gångar att förvärfva de kunskaper, som hon sjelf fått till
skänks, nödgas börja kampen för tillvaron. Hon fick sin för-
sta aning om sambandet mellan sjelfhjelp och sjelfaktning,
sitt första begrepp om det faktum: att ingen kan, såsom För-
bundet vill, arbeta för qvinnans bästa utan att tillika i stort
tjena »de stackars herrarne», något, som också dessa tyckas
villigt erkänna, eftersom de ganska talrikt slutit sig till För-
bundet. Den unga damen lyssnade betänksamt till förklarin-
garne, tog programmet, nickade och gick, under löfte att fun-
dera på saken.

Andra hafva förklarat sitt varma intresse för Förbundet
och dess framgång, men menat sig sakna förmåga att verka
för dess ändamål, eftersom de icke vore i besittning af hvar-

ken talaretalent eller skriftställareförmåga. De hafva naturligtvis blifvit upplysta om, att dessa gåfvor på intet vis äro erforderliga requisita för att gagna en god sak, att *alla*, som hafva intresse och god vilja, kunna tjena Förbundets syften med de mest olika gåfvor och på de mest olika sätt, från blotta erläggandet af afgiften, till mottagandet af ombudskap eller andra praktiska uppdrag. Kort sagdt: det har blifvit förklaradt, att för samverkan med Förbundet är ingen god vilja umbärlig, alla välkomna.

Vidare har från flera håll, synnerligen i landsorten, yttrats betänkligheter mot Förbundets uttalade afsigt att underlätta kvinnors deltagande i stadsfullmäktigval, en plan, hvilken — så påstods det — skulle afskräcka från Förbundet alla dem, hvilka med rätta afskydde kvinnoemancipationens excesser.

Nu har här som du vet, en rörelse i det syftet redan börjat från annat håll och ett föredrag hållits i ämnet, hvarvid en af hufvudstadens mest ansedda flickskolor erbjudit sin hörsal till lokal. Med anledning häraf, berättas följande anekdot:

En framstående och aktad högerman, som står skolan nära, hade — så säges det — infunnit sig i dess mottagningsrum, för att vänligen varna mot alla afvikelser in på områden, som äro främmande för den sanna qvinligheten. Skolans föreståndarinna hade då med sitt älskvärda ladylika småleende bedyrat, att allt sådant låge lika fjerran från henne som från skolans lärarinnor, och att de, i ifrågavarande fall endast ville helt enkelt *göra sin pligt*, sådan lagen föreskrifvit den redan för ett fjerndels sekel sedan.

Svaret är i min tanke ypperligt formuleradt, och du kan gerna upprepa det om farbröderna der nere börja bråka då det lider till stadsfullmäktigvalet. Hvad kan i sjelfva verket vara mera lofligt och lagenligt, än att rätt och slätt göra sin skyldighet? — hvad har väl af ålder varit mera betecknande för den sanna kvinnan än pligtkärlek och laglydighet? Den

ädle varningsgifvaren skulle varit den siste att vilja bestrida den sanningen. Ej heller har något motstånd försports från skolans rektor, en framstående prest.

Om anekdoten får tagas efter bokstafven, har jag icke varit i tillfälle att pröfva; men ett faktum är, att framstående män haft makt att lägga hinder i vägen men icke gjort det, och därför skola de hafva heder och tack.

För att nu återkomma från »les on dits» till Förbundet, så skola dess mycket befarade excesser bestå i att på Byrån utdela enkla tryckta anvisningar rörande röstberäkning och sättet för valsedlars aflemnande, hvarjemte framdeles torde komma att göras försök till några mycket ofarliga statistiska beräkningar.

Till sist ett misstag af större vikt. De finnas, hvilka mena, att Förbundet är obehöfligt, att kvinnorna fått så många friheter som de rimligen kunna begära, och särskildt att sträfvan att bereda dem lärostipendier »är bara onödigt bråk».

Hvad nu först friheterna beträffar, så bör det vara tröstande för Förbundet att landsens fäder vid riksdagen genom ej mindre än fem olika motioner till kvinnans förmån samt Kgl. M:t med en proposition, som åtminstone indirekt berör kvinnobildningen, visat, att de ej anse allt hvad till det området hör vara en gång för alla klappadt och klart. Och sedan, I gode herrar och svenske män! månne man lefver på blotta friheter? Om jag har aldrig så mycken frihet att bedrifva inbringande yrken eller idka högre studier och söka goda befattningar, men saknar utväg att göra mig duglig för dessa uppgifter — hvartill tjena mig då friheterna? Eller skulle det vara så, att det starkare könet föregår det svagare med det spartanska föredömet att uppfostra sig sjelft från spädate år, utan stöd vare sig af kostnadsfria skolor eller stipendier?

En simpel tidningsnotis skall gifva dig svaret på den frågan. Den upplyser nämligen att *nya stipendiedonationer*, hvilka under år 1884 förlänats statens elementarskolor för gossar, hafva uppgått till ett sammanlagdt belopp af 43,000 kronor.

Summan af under år 1883 inom nämnda skolor *utdelade* stipendier och premier utgör 107,457 kronor.

Under förlidet år har för sällsynthetens skull *en enda* stipendiedonation för flickor tillkommit. Den har bildats, icke af rikt och frikostigt folks öfverflöd, utan af hårdt arbetande och svagt aflöna'de lärarinnors sammanskott, i syfte att hedra och glädja den föreståndarinna för kgl. Seminarium, som varit dem alla en huld, moderlig ledare och att på samma gång lägga grunden till en hjälpfond för framtiden. Det lilla sammanskottet, hvilket lemnades till fröken Regina Pallin på hennes 50:de födelsedag, uppgick till 3,000 kronor. Vid samma läroverk finnes en liten hjälpfond, bildad och förvaltad af seminarieeleverna sjelfva, hvilken enligt stadgarne årligen ökas med en liten afgift. Denna lilla tillökning, sammanlagd med ofvan nämnda 3,000 kr. utgör oss veterligen den enda insats, som under 1884 gjorts i syfte att bilda *framtida skolstipendier* för flickor. Det är ungefär en 13:de-del af hvad som tillfallit goss-skolorna, och har med få undantag tillkommit genom små sammanskott, under verklig försakelse hopsparda af ett antal qvinnor från 16 till omkring 40 års ålder.

Utdelade stipendier förekomma inom flickskolorna endast i det nämnda seminariet och från den sistnämnda fonden. Tillräknas nu de af staten anslagna premierna till samma läroverk, får man en summa af några hundra kronor, motsvarande det ofvannämnda beloppet af 107,457 kr, som under ett läsår utdelats i goss-skolorna. Lägg dertill att undervisningen i goss-skolorna är i det närmaste kostnadsfri och att statens anslag till flickskolorna utgör blott en försvinnande bråk-

del af hvad goss-skolorna kosta, och du skall med mig förklara, att det är ett hårdt tal detta, som upprepas äfven af en och annan upplyst och ädelsinnad man, det, att Fredrika-Bremer-Förbundets sträfvan att bereda studiestipendier för flickor är bara »onödigt bråk!»

Du skall då också hjälpa oss att rätta detta misstag, och derjemte förkunna att Fredrika-Bremer-Förbundet ingalunda missunnar goss-skolorna hvad dem rätteligen tillhör eller i framtiden kan tillkomma, utan endast vill uppmana alla goda rättvisa och kloka gifvare att lägga på hjertat det gamla svenska ordspråket:

»Spendera så på fars son, att mors dotter får något med!»

Mera framdeles från

F. B. F.

12. En moders uppgift.

NICOLINE BECH: »En moders Gjerning». Vor ungdom. Tidskr. for Opdragelse og Undervisning, 6:te häftet 1884.

Om den samtida dikten och dess förkärlek för sjukdomsskildring, af SEVED RIBBING. Ny svensk tidskrift. Febr. 1885.

Det fins ett danskt ordspråk, som ger ett humoristiskt uttryck åt en mängd kvinnors obenägenhet att vidkännas de pligter och ikläda sig de nya uppgifter, som en ny tid ålägger dem. Ordspråket lyder:

»Jag är ju bara ett stackars fruntimmer! sa' garfvar-madamen».

På denna och liknande grunder hör man ej sällan mödrar skjuta ifrån sig uppgiften att leda och öfvervaka sina barns uppfostran, hvilken i stället lemnas åt barnkammaren och skolan. I många fall saknas ju kanske också hos den

unga modern den intellektuella utbildning, som fordras för att hon skulle kunna fylla den uppgiften. Denna brist skall dock småningom häfvas. Det är vårt fasta hopp, att de många »småbarnsskolorna» äro en blott öfvergångsform i vårt undervisningsväsende, en tillfällig modershjelp, hvilken i väsentlig mån skall visa sig öfverflödig, när den högre qvinnobildningen hinner bära frukt, och mödrar inom alla samhällsklasser besitta tillräcklig kunskap för att sjelfva undervisa sina små barn.

Härmed må nu vara huru som helst: Visst är dock, att det finnes *en* sida af barnets uppfostran, hvilken särskildt åligger modern och hvilken hon icke kan åsidosätta utan att svika sitt kall; det är den sedliga uppfostran. Detta är modersuppgiften, modersgerningen i egentligaste bemärkelse.

Om det ämnet har en qvinnlig skriftställare, Nicoline Bech, skrifvit en förträfflig uppsats i sista häftet af den framstående danska tidskriften *Vor Ungdom*.¹⁾ Och vilja vi här med förf:ns benägna tillstånd sammanföra de grundtankar hon uttalat, hänvisande till originaluppsatsen alla, som vilja fullt intränga i förf:ns åskådning.

Sitt barns *sedliga* uppfostran har modern, enl. förf:n, icke rätt att låta någon beröfva sig, hon må nu för öfrigt kunna aldrig så litet bidraga till den intellektuella. Ingen *kan* fylla det krafvet så som modern; och likväl, hur oändligt svag är man icke i det stycket, svag både i att vilja och mäktat. Svagheten yttrar sig främst i vilkorligheten och godtyckligheten af förbud och straff. Modern förbjuder ofta, under intryck af ett skiftande lynne, den ena dagen hvad hon kanske, upptagen af mångahanda bestyr, tillåter den andra. Det är bästa sättet att uppfostra olydnad; det leder barnet in i en konflikt, som det icke kan utreda, och man bryter derigenom den förnimmelse af sammanhanget mellan orsak och verkan.

¹⁾ *Vor Ungdom*. Tidsskrift for Opdragelse og Undervisning. Udgivet af H. Trier og T. Voss, 6 häft. årl. à 5 ark. Pris 6 kr.

som man just skulle uppfostra hos barnet. Det skall just lära att inse förnuftigheten i det stora genom att från början ha begripit det förnuftiga sammanhanget i det lilla. Endast i sådana fall, der det ej förmår fatta detta sammanhang, må det rätta sig efter föräldrarnes vilja. Men är nu denna vilja i dag en och i morgon en annan — och i sådant har barnet en synnerligt fin förnimmelse — så förvirras dess uppfattning, och dess vilja reser sig emot detta bud, hvars befogenhet det icke kan erkänna.

Vid sådana tillfällen gör en moder bättre i att svara barnet: »Ja, nog kan du få hvad du vill, men jag har svårt att nu släppa hvad jag har för händer. Vill du ej därför låta det vara så länge?»

Barnet lär häraf att uppgifva sin egen önskan af kärlek till modern, och känner samtidigt sitt medvetande som meniska växa.

Förf:n anser det vara ett misstag, att man undviker att tala med barnet som med ett förnuftigt väsen. Det bor i barnet en hel liten människa med alla sina kraf och anlag, och denna lilla människa växer ett godt stycke, hvar gång hon finner sig erkänd.

Ännu mera nedbrytande för barnets andeliga tillväxt äro enligt författaren de vilkorliga straffen. Här är om möjligt känslan af sammanhanget mellan orsak och verkan ännu viktigare. Förf:n utvecklar denna sats på ett öfvertygande sätt och i närmaste öfverensstämmelse med Herbert Spencer. Hon framhåller faran af att lägga den falska tron på föräldrarnes ofelbarhet till grund för uppfostran — en grund, hvilken snart kommer att vackla. Man måste våga att behandla barn såsom en människa inför en annan människa, man måste leda det till att se sanningen i alla förhållanden och böja sig inför henne.

Förf:n framhåller skillnaden mellan ett förstående, som, gradvis utveckladt, icke dömer utan endast begriper, och det

förstående, som, vunnet på sidovägar och i hemlighet, springer upp med ens, färdigt att döma och fördöma samt afskar alla forna hållpunkter för det barnsliga medvetandet.

Derpå öfvergår förf:n till uppfostran af barnets skönhetsinne, en uppgift, som hon anser af högsta vikt, och särskildt mödrarna förbehållen. Hon anför Kirkegaards ord:

»Man maa opfatte det etiske estetisk, ellers er det snavs med det etiske . . .»

Barnet skall lära att betrakta synden ej blott såsom det onda, som bär straff med sig, utan ock såsom det fula, hvilket bryter de eviga skönhetslagarne.

Såsom belysande anföras vissa drag ur sällskapslifvet, behagsjukan, lösaktigheten i tankar, skämtet med det heliga, allt detta ofta så sväfvande i sina skiftningar, att det knappast kan påpekas, men dock ätande sig in i ungdomens lifsuppfattning likt en kräftskada.

Men har den unga lärt att älska det sköna i den andliga så väl som i den kroppsliga världen, så stötes hon ofrivilligt bort från allt, som besmittar henne. Detta synes vara förf:ns förklaring på omedvetenhetens försvar.

Hon öfvergår derpå till sitt egentliga ämne: uppfostran af barnets sedlighetskänsla med afseende på könsförhållandet.

Likasom förhållandet mellan man och qvinna är lifvets centrum, emedan från detsamma uppväller hela slägtets lif, så är det också i detta förhållande, menniskan står som högst eller faller som djupast. Modern bör därför ställa barnets uppfostran så, att hon har under sin ledning alla de underströmningar, hvilka gå genom barnalifvet i den riktningen, allt ifrån att barnen börja fråga och draga slutsatser. Här böra de mindre än någonstädes eljest tvingas att gå på egen hand. Men på ingen punkt försumma mödrarna så sin pligt som här. De börja från början med att inpräglade hos barnet, att det fins *en* sak, som det icke får bära fram till modern; de afvisa alla

frågor eller gifva ett svar, som barnet sjelft sedan märker hafva varit falskt.

Modern vill icke, eller *kan* må hända icke svara det sant, simpelt och naturligt på dess frågor, ehuru hon väl vet, att ett barn, som frågar, också vill ha svar och skall skaffa sig det så visst som det har ögon och öron.

Stork- och englamyterna äro neppeligen mera brukbara — åtminstone blott till en viss ålder; men hvad som till obotlig skada brukas, det är att svara barnet på frågor, som man behagar finna närgångna: »det förstår du dig icke på.» I det ögonblick en mor tillgriper en sådan utväg, har hon för årtal stängt vägen för sig sjelf till sitt barns inre lif. En gång afvisadt, kommer barnet icke mer igen; först när det är för sent märka mödrarna, att de försuttit rätten att hjälpa. — — —

Barnet frågar sällan ut allt på en gång, emedan det ännu ej rätt kan draga slutsatser, och man behöfver icke ge sina svar längre utsträckning än frågorna ega. Barnet kommer på det sättet helt naturligt till den kunskap, som det eljest när blott på omvägar och under intryck af att det ligger något orätt deruti.

Det är lika löjligt som sorgligt att en qvinna, hvilken i nio månader burit sitt barn under sitt hjerta och derefter födt det med smärta till verlden, icke vågar erkänna för barnet i hvilken nära förbindelse de stå till hvarandra, utan förmenar att deri ligger något skamligt, som bör förtigas.

Men, svaras det, hur svårt är det icke att tala i sådana ämnen! Förf:n menar så ock, men det svåra är egentligen att *tänka* sig teorien utförd; i det ögonblick, man står med ett sådant kraf öfver sig — då man ser ett par lefvande menniskoögon fästade på sig med en talande fordran på förklaring af något pinsamt, half-förstådt, som tanken med ett plötsligt språng kan i ögonblicket slå sig öfver och missförstå — hvem

skulle der icke finna ett svar, en sanning att låta den unge hvila tanken vid?

Det kan alltså icke vara tu tal om, att ju icke barnet bör få svar när det frågar. Värre är att veta, när tiden är inne, om det går tyst med sina underliga tankar. Och det är farligt att bjuda barnet den kunskapen förr, än dess egen utveckling till både kropp och själ kräfvat den. Ju lugnare och långsammare den utvecklingen går, desto bättre.

Blott ett är visst: man måste vara på sin post, aldrig gifva falska begrepp, och grunden måste läggas så, att de rätta begreppen infinna sig af sig sjelfva när tiden är inne.

Förf:n kände en gång en tolfårs gosse af ett vettgirigt men dolskt skaplynn, och om hvilken man måste frukta, att han i sedligt afseende kunde råka på svåra villospår, när han skulle ut i verlden. »Tala till honom,» säger förf:n, »kunde jag icke då hans ståndpunkt var mig okänd och det närmare förtroende, som allena betingar en god utgång, icke förefanns mellan oss. Jag led häraf, ty jag hade skäl att tro, att aldrig någon menniska längre fram i lifvet skulle försöka hjälpa honom i det stycket.

»En dag kom jag in med några vilda vallmoblommor i handen. Pojken beundrade de vackra blommorna. Jag fick en plötslig ingivelse, satte mig hos honom, visade honom den silkesglänsande, på sin stjelk darrande blomman, lät honom följa ådringen i de fina bladen, visade honom hon- och han-blommorna, skar upp dem och lät honom se huru äggen sutto gömda i fruktämnet, och förklarade för honom, huru han- och hon-blommorna i förening bildade frö till nya blommor.

»Vi säga att blomman dör när bladen falla af och vissna; men är det ej underbart skönt att se huru de icke dö utan hur lif af deras lif spirar upp i de nya blommorna, och nya af dem igen, och så oafbrutet? Är det icke ofattligt härligt, att naturen blifvit så underbart inrättad? Och tänk dig nu

om blomman hade en lefvande själ och kunde glädjas öfver undret af sin egen tillvaro!

»Jag kunde se på gossens ögon, att han fattade skönheten i hvad jag visade honom och delade min beundran deröfver.»

Förf:n menar: mäktar man ingenting mer i det ifrågavarande spörsmålet, så kan man uppfostra barnet till att *hafva vördnad för naturen*, och dermed skall en god grund vara lagd.

Kommer så ungdomen, och der fortsättes så som man börjat. Vi vilja nu icke tala om de hem, der man så tidigt som möjligt drifver sitt »oskyldiga gyckel» inför de unga, skrämmer upp deras ännu omedvetna tankeverld, besmittar det finaste i deras själ, beröfvar dem den öppna frimodigheten och gör dem gamla i förtid; eller om de hem, der äktenskapet betraktas som en affär och der ett godt parti står på dagordningen. Nej, låtom oss tänka på de goda och rena hemmen, der man älskar allt sant och rätt, och ingenting högre önskar, än att barnen må komma att göra detsamma. Låtom oss blicka in till de mödrar, hvilka uppfatta etikens kraf så strängt, att de hellre ville se deras döttrar och söner dö än förglömma dessa. Huru hjälpa de dem att uppfylla sedlighetens fordringar?

De finnas, hvilka principmessigt hålla sina barn i »oskyldig ovetenhet», ännu vid en ålder då det vill mer än god vilja till för att inbilla sig att det kan lyckas. Om nu dessa döttrar, såsom i gamla tider hölles inlåsta i jungfruburen eller klostret, så vore ett sådant handlingssätt begripligt. Men de flesta skickas ut i verlden vid sexton, sjutton års ålder eller mer — ofta alldeles eller halft ovetande. Sådana mödrar borde dock veta hvad smärta och ångest, kanske äfven sorg och skam de draga öfver sina barn med ett sådant handlingssätt. Andra mödrar finnas, hvilka hafva för sed att hårda den unga flickan genom att satirisera allt, som hör till kärlekens område. Men en dag kommer den beledda kärleken och tager

det unga hjertat i besittning, trots dess bäfvande motstånd — kanske under förhållanden, som hårdt påkallade en vägledare: till hvem skall då den unga vända sig?

Modern har intet kraf mera, hon har systematiskt stängt sig ute från barnets förtroende, aldrig talat om annat än förälskelsen, vrängsidan af sedlighetsförhållandet; och nu skulle den unga qvinnan gå till henne med detta okända, under hvars makt hon bäfvar utan att fullt förstå den?

Nej! Här som öfver allt följer verkan af orsak; som arbetet varit så blir resultatet.

Det finnes mödrar i de stora städerna, milda, rena qvinnor, hvilka gå till sina söner med en bedjande suck eller, i vidtgående fall, en uttalad bön på sina läppar, att de ville lefva ett rent lif. Men ehuru dessa mödrar och dessa söner väl veta, att man icke kan träda ut på gatan utan att mötas af de uppenbaraste protester mot allt hvad sedlighet heter, så tiges detta vetande ihjäl af modern, hvilken nöjer sig med ett allmänt moraliserande, som intet uträttar. Der fara är för handen måste man tala rent ut, der måste man framhålla: »så och så är det äkta, det sanna och sköna sedlighetsförhållandet, därför är detta andra oäkta, osannt, oskönt.» Men af ett eller annat skäl kunna mödrarna icke tala så och därför hafva de förlorat sin talan.

Och hvad är orsaken? Den att de sjelfva gifvit sin son lifvet i kraft af det, som nu hos honom visar sig som kärlekens vrångbild? Den att deras äktenskap är ett okärligt och därför osedligt förhållande?

Ty vär är det blott alltför ofta händelsen, och modern kan då återvinna sin talan endast genom att skrifva sitt eget fel och varna sonen för en dylik försyndelse.

Men de mödrar då, hvilka verkligen äro i besittning af kärlekens heliga rätt? Hvarför tala då icke de?

Derför, menar förf:n, att de icke äro lika på det klara med sitt äktenskaps berättigande i erotiskt som i etiskt afseende. De hafva en omedveten känsla af att der dock finnes något, som bör fördöljas och som gör förhållandet mindre rent.

Det är den gamla fördomen emot naturen såsom någonting för själen förnedrande, hvilken här går igen; och här som alltid hämnar sig naturen, när man icke vill erkänna att allt i densamma är »ganska godt» — så vida ej menniskan egenvilligt ödelägger det.

Bättre då, säger förf:n, att vara konsekvent, att tänka sina tankar till slut och sätta sina söner och döttrar i kloster — sedan man först grundligt ångrat, att man inalles födt söner och döttrar till världen.

Antingen detta, eller också må man i ödmjuk glädje erkänna, att kärleken är helig och härlig, källan för allt lif härnere och afspegligen af det eviga deruppe. Mödrarna borde inse, att det är ett hån emot dem sjelfva, att icke erkänna detta; att icke begripa att all lifvets skönhet fått sitt uttryck i det innerliga, äktenskapliga förhållandet mellan en man och en qvinna som älska — det förhållandet, hvilket blott en moder kan rätteligen tala om med sitt barn, när hon ser barnet i fara för att vanhelga detsamma.

Men hon, som gifvit barnet lifvet, hon *kan* också tala rent ut när hon ser att det är af nöden. Hon skall så hafva ställt uppfostran, att, om barnet icke kommer till henne, hon kan gå till barnet och kräfva sin rätt att dela dess kamp. Hon skall icke komma moraliserande, icke heller dömande, utan som en människa som *förstår* hvad som rör sig i en annan människa. Hon skall gå varsamt till väga, hon skall varna, hon skall upprätta, och hon kan det, ty hon älskar och hon förstår den hon älskar.

Hade vi flera mödrar af det slaget, så hade vi också flera unge män, som skulle rygga tillbaka för att häna sin moder i

hennes eget kön genom att sänka detta i skam och förakt. Blefve det dem klargjordt hur kropp och själ böra i sedligt afseende vara förbundna till *ett*, så funnes det flere, som i kraft af anden hölle sig sjelfva i helgelse.

Men mödrarna måste också uppfostra åt oss döttrar, mäktiga att vid en makes sida förstå och genomskåda hans frestelser, pröfva och luttra hans sinne på samma sätt som modern med sonens — döttrar, hvilka förstå att allt måste talas ut mellan man och hustru, att allt hvad som brutits å ena eller andra sidan måste dömas efter samma måttstock, biktas och botas och bättras i kärlek och för kärlekens skull, ty han kan icke lefva utan sanning. — — — — —

Så långt Nicoline Bechs, här i korthet återgifna satser.

Det knappa utrymmet hindrar oss att följa dem längre på detta område der vi för öfrigt återfinna samma uppfattning som i Björnstjerne Björnssons nya bok »Det flager», om ock på olika sätt tillämpad. I sjelfva verket komplettera dessa båda framställningar hvarandra. Då Björnsson bygger sitt hopp om en sedlig reform väsentligen på flickskolan och dess inflytande på framtidens qvinnor, lägger Nicoline Bech hela uppgiften på modern och kräfver af henne samma arbete på bevarandet af sonens som af dotterns kyskhet. Då Björnsson i trots af sitt erkända fritänkarlyne känner omöjligheten af att utan religionens hjälp genomföra en sedlig reform, har Nicoline Bech nästan ängsligt undvikit att röra vid denna punkt. Detta är i vår tanke en brist, som i någon mån försvagar det förtroende och den varma medkänsla hvarmed man läser den i öfrigt ypperliga uppsatsen. Den är onekligen jemte Björnssons ofvan nämnda bok det märkligaste inlägget i sedlighetsfrågan, som det senaste halfåret haft att uppvisa, och då vi i nästa häfte af Tidskrift för Hemmet kunna framlägga en innehållsrik

studie öfver det Björnsonska arbetet, torde ytterligare intressanta jembörelser erbjuda sig för läsaren.

Ett faktum framgåt emellertid af dessa båda skrifter, det att vår tid ställer andra kraf på den sedliga personligheten än den föregående. Man fordrar något mera af hustrun, än att hon hugnar maken med sin kärlek turvis med hans älskarinnor; man kräver något mera och svårare af modern, än att hon ljuger för att vidmakthålla hos sin dotter okunnighetens oskuld och blundar för sina söners lättfärdighet. Man vill icke längre hafva två slags moral, en för mannen och en för qvinnan; och man väntar att qvinnan, att modern går i spetsen för den reform af familjemoralen, som tiden kräver.

Det är såsom ett uppslag till den reformen, som Noline Bechs artikel har sin största betydelse och som vi ansett en framställning af dess grundtankar värdig att inleda Fredrika-Bremer-Förbundets arbete för qvinnans höjande äfven i sedligt afseende. Att vi för vår del företrädesvis betonat moderns uppgift i förhållande till sinæ söner, har sin grund dels i vår öfvertygelse, att den uppgiften är den svåraste, och dels i vår önskan att bilda en motvigt till de nyligen utspridda hypoteserna i motsatt riktning, eller att en moder genom att söka bevara sin son för sexuella förvillelser skall bereda hans undergång.

Sedan vår uppsats redan var skriven, erhöilo vi i den sistberörda frågan den yppersta bundsförvandt i en högt aktad läkare, hvars ord i detta ämne måste väga tyngre än någon annans, så mycket mer som han sjelf har söner. Vi mena professor Seved Ribbing och hans i Februari-häftet af Ny Svensk Tidsskrift införda föredrag om den samtida diktens förkärlek för sjukdomsskildring; och är det med ett varmt tack för hans öppna manliga förklaring, som vi här nedan låna ett stycke af densamma till afslutning af vår uppsats.

»Under senaste tid har ett literärt arbete blifvit mer än vanligt omordadt, det har uppväckt en riktig storm af meningsyttringar för och emot, jag menar naturligtvis *August Strindbergs »Giftas»*. — — — Författarens partiställning gör, att hans ord från vissa håll tillerkännas en vigt, som de ingalunda ega, och hans yrkanden kunna lätt blifva samma partis reformprogram, hvilket ytterligare utgör ett skäl att bemöta dem, ehuru de i många hänseenden afskräcka från hvarje kritik och behandling.

»Det är särskildt uti den första berättelsen, »Dygdens lön», som Strindberg målar en sjukdom, hvilken hos diktens hufvudperson skulle hafva uppkommit derför, att han, trogen moralens bud och ett löfte till sin döende moder, velat lefva ett i sexuellt hänseende sedligt lif. Det våld på naturen, som enligt författarens åsigt ligger uti en sådan föresats, skulle draga dåliga följder med sig, och författaren använder hela sin förmåga för att uppkonstruera en den vederstyggligaste bild af ett slags sjukdom, hvilken ganska snart lägger sitt offer, »den dygdige ynglingen» i grafven. Författaren vänder fullständigt om det s. k. gengångarespörjsmålet och den dagligen skönjbara erfarenheten. Det är icke fädernas synder, som hem-sökas på barnen, tvärtom, det är deras iakttagelse af sedelagens bud, som skänker deras afkomma lifsvariga sjukdomar.

»Det behöfver väl knapt sägas, att författarens skildring är fullständigt *osann*, att den sjukdomsbild han målar icke har någon motsvarighet i verkligheten. Författaren låter i sin skrift alla läkare vara af samma åsigt som han sjelf, nemligen att hvarje återhållande skranka mot sexuela utsväfningar skulle nedrivas; jag nekar icke, att sådana åsigter kunna vara af läkare uttalade, och oftast kanske vid glasens klang, med lallande tunga, under bifallande skrån af likasinnade stallbröder. Men det är eget, att när läkaren skall framträda såsom lärare för samtid och efterverld, uti offentligt tal eller skrift, finner

man motsatta åsigter framställda. Det vetenskapliga författarskapet förer ett ansvar med sig, det vill ej gerna låta sig brukas till öfverskylande af egna s. k. svaghetssynder, och därför är det en genom nästan hela den medicinska literaturen gående röd tråd, att åsigter sådana som Strindbergs vederläggas och förkastas. I denna punkt stämma öfverens tusenden och åter tusenden af alla tiders medicinska forskare, hedningar och judar, kristna och muhamedaner, katoliker och protestanter, ortodoxe och fritänkare. Och vidare! Huru grundfalsk är icke den fysiologiska teori, från hvilken Strindberg utgår, den nemligen, att man och qvinna skulle vara sexuelt utbildade och mogna vid 15 års ålder. De första tecknen af utvecklingsprocessen sättas af honom såsom hela utvecklingens fulländning. Icke en tanke skänkes åt den erfarenhet från alla länder och tider, som visar vådan af allt för tidiga äktenskap. Sjelfva Darwins lärdomar, hvilka författaren låtsar sig högakta, skjutas obesväradt åt sidan när de komma i strid med författarens hugskott. Det sexuela urvalets naturlära skulle hafva visat en allvarlig granskare, att kamp och strid behövas för att utveckla individerna, och att människans arbete för utkomst och social ställning i många stycken är ett för mensklighetens bestånd nödvändigt vilkor.»

13. Motioner till förmån för qvinnan vid 1885 års riksdag.

Man räknar sådana motioner till ett antal af icke mindre än fem. Af dem är det trenne, hvilka afse det qvinliga skolväsendet.

Rektor Winkrans i andra kammaren har nemligen motionerat om en *förhöjning af anslaget till högre elementarskolor för flickor från 70,000 till 100,000 kronor.*

Herr Granlund har i samma kammare, med anledning af denna motion, föreslagit riksdagen att afgifva en skrivelse till K. M. med begäran om en *utredning rörande undervisningen i de högre flickskolorna i landet.*

Herr Borg i första kammaren har föreslagit en skrivelse till K. M. om *rättighet för flickor att intagas i de allmänna läroverkens 6:te och 7:de klasser.*

Dessutom har Prosten Lyth i andra kammaren motionerat om skrivelse till K. M. angående *rätt för qvinna att bestrida klockaretjenst.*

Slutligen har Dr Wretlind, allt i andra kammaren, begärt ett stadgande, som skulle *ålägga alla församlingar förpligtelsen att anställa instrumentlärda barnmorskor, i visst förhållande till folkmängden, samt berättiga fattiga församlingar att få statsbidrag för att kunna bereda sina anställda barnmorskor en bättre utkomst.*

Det är svårt att säga, hvilka af dessa goda och kloka förslag äro af mesta betydelse, så ock hvilka som hafva mesta utsigt till framgång. Dock är det väl säkert, att de tre förslagen rörande flickskoleväsendet komma att inom stora kretsar ådraga sig den allvarligaste uppmärksamhet. Tvänne af dem afse gamla önskningsmål inom detta område: höjandet af statens anslag till flickskolorna samt begäran om en utredning af i hvad mån dessa skolor, genom sin undervisning och dess resultat visat sig förtjena sådant understöd.

Den tredje motionen väcker en ny fråga, som torde förtjena särskild uppmärksamhet, den om flickors tillträde till gymnasial-klasserna af statens allmänna läroverk; och vid remissen af Herr Granlunds ofvannämnda motion framkastade Herr Hedin samma tanke under en annan form, i det han

förklarade, att staten handlade klokast och bäst så väl afseende på saken, som i afseende på penningfrågan, genom att bereda *tillträde för flickor till alla de statens läroverk, hvilka icke äro fullt upptagna af lärjungar.*

I praxis är den tanken icke ny. I lagen lär icke finnas något positivt hinder för att flickor kunna mottagas i statens läroverk. Det har därför mången gång inträffat, att i mindre städer, bland dem tvänne stifts-städer, der goda flickskolor saknats, döttrar till i staden boende familjer, t. o. m. rektors egna döttrar, deltagit i elementarskolans undervisning; och något men deraf har veterligen aldrig uppstått. I Göteborg gjorde för 15 år sedan ett par flickor sina gymnasialstudier i statens läroverk, ehuru de icke togo afgangsexamen. Men så inträffade, att man i några mindre sjöstäder, två vid östersjö-kusten och en vid vestkusten, icke dristade att sålunda handla på egen hand, utan dels genom skolornas rektorer, dels genom kommunens styresmän ingingo till ecklesiastikembetet med anhållan, att flickor måtte få inträde i de fåtaligt besökta läroverken; men ehuru ansökningarne varit grundligt motive-
rade hafva de afslagits helt kort och godt. Skälet är väl antagligen, att en sådan begäran, en gång beviljad, skulle kunna upprepas under förhållanden, då den icke utan särskild kostnad för extra lärare aflöning kunde efterkommas. *Någon* utväg synes väl dock kunna beredas, för att upphäfva det tragikomiska faktum, att i många småstäder flickskolan likasom goss-skolan för ett tynande lif, den förra i följd af bristande penningmedel för aflöning af goda lärare, anskaffande af lämplig lokal och skolmateriel m. m., den senare i följd af bristande tillgång på lärjungar att emottaga den anställda lärarkorpsens undervisning och den goda lokalens fördelar. Ville Herr Hedin fullfölja sitt uttalande i ämnet genom att föreslå ett, låt vara, provisionellt förordnande att sådana skolor kunde sammanslås, skulle han säkert röna tacksamhet i vida kretsar.

Man må nu för öfrigt tänka huru som helst om det ena eller andra här omnämnda förslaget, så kan dock af dem alla dragas ett resultat, det att den qvinliga undervisningen icke längre kan afsparas med en liten bråkdel af den rika budget, som årligen anslås åt goss-skolorna.

Vi hoppas således, ehuru Herr Borgs förslag afstyrkts i utskottet, att de många vitsorden om, att den qvinliga undervisningen behöfver och förtjenar understöd icke skola af Kamrarnas lemnas opåaktade.

14. Helsan och klädedrägten.

Af Prof. T. J. Hartelius.

I alla tider och hos alla folk har helsan under det jordiska lifvet mer eller mindre ofta varit afbruten af sjukdom. Och dock är helsan det normala tillståndet hos människan under det sjukdom utgör det abnormala, det negativa, som framkommer, derföre att människan ej uppfyller eller — det får tilläggas — ej kan uppfylla alla för organismen nödvändiga vilkor för en ostörd helsas bibehållande. Af det som har inflytande på helsan kunde dock mycket iakttagas, och mycket undvikas, bättre än hvad som sker, och säkert kunde mycket lidande besparas. Här skall göras några erinringar om klädernas inflytande så till helsa som sjukdom. Anmärkningarna gälla hufvudsakligen qvinnans, emedan det är hon som i fråga om kläder hufvudsakligen är utsatt för modets betänkliga nycker och förderfliga vexlingar. Det är i synnerhet för den unga, uppväxande flickan, som vi med dessa rader vilja till mödrar och målsmän ropa om förskoning för modets farliga makt i bestämmandet af kläderna. Vi vilja betrakta kläderna från tre synpunkter:

1:o *Kläder böra vara värmande och kylande.* Det är en fysikalisk lag att en kropp, som omgifves af ett medium, kallare än kroppen sjelf, beröfvas värme, och tvärtom mottager värme, då den omgifves af ett varmare medium. Menniskokroppen sträfvar att bibehålla sin normala temperatur (37° C.), vare sig det omgifvande medium är öfver eller under denna temperatur. Genom de hos människan inneboende fysiologiska krafterna upptager hon kampen med fienden antingen den kommer emot henne som värmestegring eller som afkylning. Den förra möter hon med svettafdunstning, ökad värmeutstråling och minskad värmeproduktion; den senare åter möter hon med ökad värmeproduktion, minskad afdunstning. Inom vissa gränser går hon som segrare ur striden, men hon behöfver bundsförvandter och i kläderna kan hon ega sådana. Genom kroppens eget inflytande på kläderna kunna dessa få en ökad eller minskad värmande eller kylande förmåga. I stark värme och torr luft, då kläderna äro mindre fuktiga, behöfver kroppen afkylas, hvilket också sker genom ökad afdunstning från kroppen och ökad fuktighet hos de kroppen omgifvande kläderna. Då luften åter är kall och fuktig, drager kroppen fuktighet från kläderna och ökas derigenom deras värmande förmåga. Men denna kroppens förmåga att inverka på kläderna är beroende af klädernas egen beskaffenhet.

Ylle uppsuger väl mera fuktighet än siden, bomull, linne och skulle med hänsyn härfpå vara mindre varmt, än bomull och linne; men dessa blifva lätt ogenomträngliga för luft genom fuktighet, hvaremot yllekläder hålla sig porösa och innesluta luft, som är en dålig värmeledare, hvarjemte afdunstningen också sker långsammare hos yllekläder. Härigenom beröfva de kroppen mindre värme. De ega följaktligen såsom värmande företräde framför bomull och linne.

Olika klimat, olika årstider liksom individuel olikhet kräfva olika varma kläder. Pelsverk och ylletyger passa till kläder

i kalla klimat. Med hänsyn till flera olika förhållanden är det ingen lätt uppgift att bestämma, hvilka kläder äro lämpligt varma. Det kan dock uttalas som en vigtig regel, att man bör kläda sig varmt. Att otillräckligt värmande kläder bidraga till svaghet, blodbrist och flerahanda sjukdomar, är nogsamnt känt och eger sin naturliga förklaring. De fysiologiska lagarna rubbas icke: den som lider brist på värmande kläder och, kommer dertill, brist på närande föda, lider också brist uti utvecklingen, såväl i den fysiska som andliga. Väl är det sant att genom för mycket kläder det kan uppammas en ömtålighet, som vid hvarje tillfälle är i fara att förkyla sig. Det gäller om kläder som om så mycket annat, att lagom är bäst. Barn böra klädas varmt för sin ringa motståndskraft för skadliga inflytanden, hvartill kyla också kan hänföras. Om ungdomen skall utvecklas kraftigt till kropp och själ, bör den skyddas för köldens skadliga inverkan genom varma kläder, liksom sommarhettans försoffande inverkan bör mildras genom svala kläder. Den svage har mera behof af skydd mot kylan än den starke, den åldrige mera än den unge. Våta kläder böra ej begagnas; tvära ombyten af varmare och kallare kläder ha medfört hos ömtåliga personer sjukdom. Kläder i allmänhet, men somliga mer än andra ha benägenhet att taga mot dam och smuts och blifva derigenom för helsan högst skadliga. Det är högst olämpligt och för helsan menligt med hufvudbonad, som blott täcker den bakre delen af hufvudet och lemnar den främre utan skydd. Om vintern är kölden hotande, och om sommaren är det starka solljuset åtminstone menligt för ögonen. Att låta vissa kroppsdelar, såsom hals, skuldror, armar, ben vara blottade kan vara för helsan hotande.

2:o *Kläder böra vara rymliga.* Trånga kläder eller hårdt åtsittande delar af kläder äro ett långsamt mördande ingrepp på organismen. Detta ingrepp har ingen ursäkt

i några tvingande omständigheter, som det vid många andra förhållanden kan vara fallet. Icke heller kan okunnighet om faran alltid förebäras som ursäkt, ty flertalet torde dock ha hört eller märkt, att fortfarande tryck försvagar, minskar eller förstör de kroppsdelar, hvilka äro utsatta för ett ihållande tryck. Det är just i våra upplysta tider, under kulturens blomstring och forskningens triumfer, som modets vanvett förderfvar och vanställer. Det kan synas oförklarligt i en tid, då det nyttiga onekligen framhålles och i många afseenden äfven iakttages, att ett barbariskt mod kan framträda och göra sig gällande såsom en berättigad sak. Att sammantrycka nedre delen af bröstkorgen genom trånga kläder eller genom snörlif är väl mot helsan ett oförsynt brott.

Sanningen häraf torde framställa sig genom belysningen af de stora förändringar kroppsformen och flera organer med nödvändighet härigenom undergå. Snörlifvet vanställer den naturliga kroppsformen. Det är väl möjligt, att smaken kan så förirra sig att det onaturligt »smala lifvet» betraktas som vackert men en och hvar, som icke helt och hållet i sin uppfattning affallit från det sanna, enkla och naturliga, skall med motvilja och medlidande se hvad modet sträfvar till. Den moderna bröstkorgen hopklämmas och tillspetsas i motsats till skönhetypten hos den grekiska, som hade en vid och rymlig del inom de nedre refbenen.

Sammanpressningen inskränker sig icke till det yttre, till in- och hopklämningen af nedre refbenen, utan trycket åstadkommer läge- och formförändring af lungor, hjerta, diaphragma, lefver, inelfvor m. m. Häraf måste nödvändigt följa en störande inverkan på dessa organers förrättningar. Vetenskapen lärer och erfarenheten bekräftar, att en ostörd förrättning af människans organer är ett nödvändigt vilkor för hennes helsa. Blodet, satt i rörelse af hjertat, har sin väg genom talrika kärlbanor till kroppens olika delar, samt måste genom hårrörs-

kärnen och slingrande blodådror återkomma till hjertat. Nog kan vägen synas svår för blodet att t. ex. från nedre extremiteterna komma till hjertat. Att tryck på blodådror skall försäkra hinder i blodrörelsen följer med nödvändighet — blodrörelsen fördröjes bakom kärstrycket och rubbning uppstår i närheten häraf. Vid svårare hinder ansväller genom ökad utsvettning från blodet och hopandet af affallen i saftrummen delen inom det område, för hvilket de hoptryckta blodådrorna skulle utgöra utlopp; kärnen utspännas och förlora sin elasticitet, hvarpå åderbräck gifva tydliga exempel.

Tillsnörandet om lifvet blir genom hämmandet af den fria kropprörelsen ett medelbart hinder för blodrörelsen i portådersystemet, för rörelsen af blodet i den stora nedre hålvenen, som är utlopp för blodet från nedre extremiteterna och större delen af bålen. För bevarandet af en ostörd helsa, för en normal utveckling och tillväxt fordras ett i sin sammansättning normalt och friskt blod. Men skall blodet bibehålla sin normala sammansättning kvalitativt och kvantitativt, så måste det ega en regelmessig rörelse.

Snörlif och liknande tryck verka hämmande på andningen. En fri, lugn och djup andning förutsätter friska och ostörda andningsorganer, som verka på blodrörelsen, på blodberedningen och på renandet af blodet; men sammantryckning af nedre refbenen tvingar till en ofullständig andning, och hindrar derigenom den fullständiga och nyttiga verkan af regelmessig och kraftig andning. Sammanpressningen af snörlifvet hämmar muskelverksamheten ej endast af bälens, utan armarnes fria och tillbörliga rörlighet. Äfven gången lider i sin helsosamma inverkan, om blodrörelsen och andningen blifva hämmade genom sammanpressning af lifvet.

De skadliga verkningarna af tryck på nedre delen af bröstkorgen och öfre delen af underlifvet sträcka sig äfven till matsmältningsorganerna. Bukmuskelnerna sammanpressas och

försvagas, näringskanalens rörelseförmåga lider äfven ett hämmande inflytande, och för organer i bäckenet är ingen säkerhet att undgå menligt inflytande af detta tryck.

Hinder i det fria blodomloppet, hinder för den normala andningen och digestionsorganernas kraftiga verksamhet medföra nödvändigt kränkning och rubbning i afsöndringarna likaså i nervverksamheten. Det torde således med bestämdhet kunna sägas, att sådant tryck, som bärandet af snörlif utöfvar, sträcker sina medelbara och omedelbara mer eller mindre skadliga verkningar till alla människans organers verksamhet och — det sträcker skadliga verkningar äfven till kommande släkten.

Fortfarande tryck är följaktligen ett onaturligt ingrepp på organismen. Detta gäller ej blott om snörlif af ena eller andra modifikationen, det angår alla tryckande band, linningar, skärp m. fl. Tryck kring halsen af kragar, halsdukar är högst skadligt. Tryck kring skuldror och öfverarm, som hindrar den fria rörelsen, är i flera afseenden skadligt. Tryck af trånga handskar är icke oskyldigt, i synnerhet om de kring handled eller arm hårdt tillknäppas. Sjukliga följder af strumpeband torde vara tämligen bekant, men bruket är dock ännu icke allmänt bortlagdt. Trånga skor är ett plågoris och ett våld mot fotens rättighet att få behålla en naturlig form. De höga klackarna med framdragning midt under foten är höjden af modets galenskap. De icke endast hota foten med fara vid hvarje steg, utan åstadkomma ock en rubbning i den naturliga kroppshållningen och en menlig inverkan på bäckenställningen.

Alla kläder af hvad slag de vara må, som åstadkomma tryck och hindra den fria naturliga rörelsen, äro för helsan skadliga. Onaturligt är det ännu af många använda sättet att linda späda barn, ju yngre barnet är, desto mera växer det enligt sin normala natur, och i samma mån verkar sådant tvång skadligt.

Möjligtvis kan mången hysa tvifvel om det här anförda på den grund, att t. ex. snörlifvet begagnas ganska allmänt af matmodern och tjensteflickan, af ung och gammal och hörer till balkostymen likaväl som till hvardagsdrägten. Äfven höres utaf dem, som äro intagna af denna modesak, att de, oaktadt de under många år dagligen begagnat snörlif, icke förnummit ringaste olägenhet deraf, utan tvärtom funnit sig väl. Som motbevis kan dock anföras andra, som icke funnit sig väl, utan tvärtom tagit kännbar skada af snörlif, trånga kläder och af åtsnörda band. Och äfven der skadan icke framträdte så märkbart eller tydligt är ej afgjort, att icke mera dolda och kanske först under en kommande tid uppträdande sjukdomar kunnat grundlagts. Att synbara och svåra sjukdomar icke oftare framträdde det kommer af organismens förmåga att afvärja faran. Menniskans natur eger korrektionsmedel, regulatorer, hvarigenom många skadliga verkningar försvagas och afledas. Menniskan kan vänja sig vid skarpa gifter, men ingen vill derföre förklara dessa för oskadliga.

3:o *Kläderna böra tjena till en anständig prydnad.*

Det ligger hos människan ett naturligt begär att vilja pryda sig med yttre medel. Detta visar sig hos folk, som lefva uti klimat med en temperatur, som egentligen ej tvingar till någon beklädnad och hos vilda folkslag, som knappast insäsa nödvändigheten af att skylla sig. Klädedrägten har onekligen sin historia, då sättet att kläda sig är, åtminstone till en viss grad, ett uttryck af tidsbildningen. Hos forntidens mest bildade folk: greker och romare, rådde uti klädedrägten en enkelhet, ändamålsenlighet och smak. Detta stod i sammanhang med deras uppfattning och estetiska smak att ej låta kläderna undertrycka eller undangömma kroppsformen. Grundformen hos grekernas enkla och smakfulla beklädnad, som upptogs af romarne, kunde spåras under medeltiden och äfven in uti nyare tiden, men påverkades i olika länder af klimati-

ska förhållanden och ovädersägligen också af olikhet i bildningen och tidsandan.

Om den grekiska klädedräkten vitnar om smakfull enkelhet och ändamålsenlighet, naiv oskuld och lugn tillfredsställelse, så har modet i vår tid jagat fram ett störande öfverflöd, motsatsernas orimlighet, en konstlad osanning och frivol frihet. Eller hvad säges om krinolinens vidunderliga vidd, eller tillsnörandet af klädningen om nedre kroppsdelen, att nedre extremiteterna helt obetydligt förmå röra sig? Eller hvad säges om modet att vara blottad om öfre kroppsdelen? Säkert förskrifver det sig ej från brist på blygsamhetskänsla, utan är ett offer gjordt åt ett skamligt mod, men så mycket mera ovärdigt.

Lyx i klädedrägt kan väl liksom lyx i allmänhet vitna om bildningens uppfinningsförmåga och ett förfinadt lefnadssätt, men den leder till slapphet i sederna, till glömska af livvets allvarliga sida; den utbreder flärd, ytlighet och veklighet, som förlama känslan för det rätta, förslappa tanke- och viljekraften. Kläderna böra utgöra en anständig prydnad, men ej vara ett fåfängligt prål.

✕ Det torde medgifvas åtminstone af de fleste att sättet att kläda sig är i flera afseenden olämpligt och i synnerhet gäller det om kvinnans, äfven om det tages hänsyn blott till helsan; men det är också olämpligt i estetiskt och moraliskt hänseende. Erkännes detta så erkännes också önskvärdheten af en reform härutinnan. Men huru skall denna tillvägabringas? Helt enkelt att vända sig från det skadliga och olämpliga till det ändamålsenliga, enkla och naturliga. Men att bestorma och nedbryta fördomar är ingen lätt uppgift. Är öfvertygelsen fast och säker, att de äro fördomar och dertill mycket skadliga fördomar, så ha desse ej längre något fotfäste och låta undanröjja sig, blott en allvarlig vilja förefinnes. Reformen kan och bör kvinnan utföra. Naturligtvis kan detta ej väntas af den tjennande kvinnan, utan har ett olycksbringande mod spridt sig

från de högre samhällsklasserna, så är också billigt, att en myttig reform härifrån utgår. Och skulle det icke vara värdigt qvinnan att mot det djerfva och oförsynta modet upptaga striden? Qvinnan framträder i våra dagar på många områden beslutsamt och kraftigt för humana och välgörande reformer, och hon skall icke underlåta att äfven här ingripa i en fråga, som rör henne sjelf, det uppväxande släktet och kkommande generationer.

Om några vidsträcktare försök någonstades blifvit gjorda att införa ett lämpligare sätt att kläda sig, än det genom modlet antagna, vet jag ej, men jag kan här anföra en dansk familj, som i trots af modet anlade en ändamålsenlig, smakfull klädedrägt. Vidfogade ritningar jemte fotografikortet torde tydliggöra formen af kläderna. Klädningen liksom underklä-

derna äro enkla och ändamålsenliga; de senare utgöras af benkläder vidfästade ett lifstycke, båda löst omgifvande kroppen. Denna klädsel är lika enkel som smakfull, och huru olika med den, som modet bestämmer. Intet är, som trycker eller hindrar den fria rörelsen; intet, som vanställer kroppsformen, men sjelfva kroppsformen undangömmes icke heller. Mera frisk och välbildad flicka, än den som begagnade dessa kläder, kan

man gerna ej få se. Det är en inflytelserik familj, som var klarseende nog att göra en i flera afseenden ändamålsenlig förändring i klädedrägten och det är att hoppas, att andra skola följa detta vackra exempel. Och hvarför icke skynda att göra början med en reform, som är en vinst för helsan, en vinst i estetiskt, moraliskt och äfven i ekonomiskt hänseende?

15. Riksdagen och Flickskolan.

Utom de trenne motioner, hvilka vid innevarande riksdag afgifvits i syfte att höja qvinnobildningen, har, med anledning af en petition från en framstående skolföreståndare i hufvudstaden, Kongl. Maj:t aflåtit en proposition, på hvars syfte och verkningar i afseende på flickskolan man i förstone ej blir rätt klok.¹⁾

Förslaget afser, att lärare, hvilken fullgjort profårskurs, m. m. för tjänst i statens läroverk och som i flickskola med dimissionsrätt innehar befattning motsvarande lektors, adjunkts- eller kollegatjänst, må under den tid sådan befattning innehafves beräkna tjänsteår enligt samma grunder, som vid anställning i statens läroverk.

Hvad kan se mera oskyldigt, ja fördelaktigt ut än en sådan anordning? Granskar man den med hjälp af petitionens motivering, så gå dock fördelarne upp i rök. Petitionen röjer nämligen, att afsigten varit att utgallra flickskolans lärarinnekorps, för att isynnerhet på högre stadier gifva rum åt bättre aflönade, fast anställda manliga lärare. Det är i sanning förvånande, att ett sådant förslag kunnat framläggas af en känd nitälskare för flickskolans bästa, hvilken tillika är skaparen af en gymnasialkurs, som antages hafva till ett af sina främsta ändamål att utbilda eller förbereda lärarinnor på högre eller lägre stadier. Känd för sin offervillighet för skolans bästa och för frikostighet gent emot sin lärarinnekorps, kan han lika litet misstänkas för egennytta, som för någon motvilja för den qvinnliga lärareverksamheten. Man tvingas sålunda till det antagandet, att hans vanliga skarpsynthet i detta fall svikit

¹⁾ För en del år tillbaka, innan Kongl. Seminarium och gymnasialkurserna hunnit utbilda eller förbereda ett tillräckligt antal lärarinnor för flickskolan, hade ett sådant förslag något befogande, nu icke.

honom, så att han icke sjelf insett följderna af den åtgärd han påyrkat. Det är under denna förutsättning samt för att i mån af vår förmåga belysa de skadliga verkningarne af förslaget, som vi tagit till ordet.

Första frågan blir: är det, såsom petitionen antyder,¹⁾ önskvärdt att vi, efter Tysklands exempel, minska antalet qvinliga lärare för den qvinliga ungdomen och i motsvarande grad, särskildt på högre stadier, stegra antalet af de manliga? Och är det riktigt att sålunda gifva 17, 18 års flickor endast manliga lärare?

Flickskolans vänner måste på det kraftigaste bestrida dessa påståenden.

Hvad blefve då verkningarne af en åtgärd i nämnda syfte? Jo dels, att flertalet qvinnor med lärarinneanlag undveke de dyra gymnasial-kurserna för att i det kostnadsfria seminariet utbilda sig för det lärarestadium, som allena stode dem öppet; dels att föräldrar, hvilka inse vigten af att deras döttrar jemte den högre kunskapen erhålla den särskilda ledning och utbildning för det qvinliga skaplynnnet, som lärare af deras eget kön allena förmå meddela, förlora förtroendet för den högre flickskolan. Deraf följer åter med temlig sannolikhet, att de redan nu ej synnerligen talrikt begagnade gymnasial-kurserna, midt i öfverflödet af manliga lärare, gå under för det minskade tilloppet af elever. Men dermed skulle de redan vunna framstegen i qvinnobildningen stäckas — allt följer af den ifrågasatta åtgärden, hvilka, — ofördelaktiga för lära-

¹⁾ Petitionen säger bland annat: »I de högre och högsta klasserna, i hvilka endast undantagsvis lärarinnor kunna användas, är flickskolan för närvarande hänvisad allenast till *timlärare*, med alla de olägenheter, som här förut äro anförda. Det är för öfrigt mer än en blott förmodan, att den i vårt land synnerligen långt utsträckta användningen af qvinliga lärare — icke alltid till undervisningens gagn — just beror på omöjligheten att erhålla fast anställda manlige lärare. I Tysklands flickskolor råder en helt annan proportion mellan manliga och qvinliga lärare än hos oss. Man kan icke värja sig för den tanken, att denna olikhet på det närmaste sammanhänger med det ogynsamma förhållande inom den svenska flickskolan, som här blifvit vidrördt.»

rinnorna, farliga för skolans bestånd, medförande nya bekymmer för dess ledare, samt hotande med afbräck qvinnobildningens utveckling, — måste på det högsta beklagas af flickskolans vänner.

Ser man nu på fördelarna af förslaget, skulle de uteslutande tillfalla de unga extra lärare, hvilka under afvaktan på fast anställning i statens skolor antoge en sådan i flickskolan. ¹⁾ Men att dessa unga herrar, ehuru kunskapsrika och för uppgiften intresserade de än må vara, skulle, enligt hvad petitionen antager, varda lämpligare än fast anställda kunniga och erfarna lärarinnor att i flickskolan bilda den »kärna», kring hvilken extra lärarne kunde sluta sig, det förefaller mycket tvifvelaktigt.

Att, enligt petitionen, för närvarande endast *undantagsvis* lärarinnor kunna användas i flickskolans högre och högsta klasser, är också ett obestyrkt påstående. Det faktum, att Lyceum för flickor upptager i sin lärareförteckning från 1883—84 ej mindre än *elfva* manliga lärare mot *två* qvinliga i gymnasialafdelningen, ²⁾ men *en qvinlig filosofie doktor för fjärde och femte klasserna*, visar, att det icke alltid är bristande tillgång, som hindrar användandet af qvinliga lärare på skolans högsta stadium. Men äfven der icke, såsom här, den qvinliga läraren innehar samma kompetensgrad som statens lärare, d. ä. tagit filosofie kandidat- eller licentiatexamen eller ock vunnit doktorsgraden, torde begåfvade qvinnor, hvilka, efter genomgången seminarie- eller maturitetsexamen, utbildat sig till facklärarinnor, fullt lika väl kunna anförtros undervisning i gymnasialklass som manliga lärare. Exempel härpå gifver Wallinska skolans gymnasialkurs, från hvilken mer än 50 qvinliga studerande aflagt maturitetsexamen och ännu aldrig någon tillbakavisats,

¹⁾ Fast anställning lär ingen lärare antaga i flickskolan, som kommit nog långt för att innehafva en sådan i statsskola.

²⁾ Och likväl klagar petitionen öfver den alltför vidsträckta användningen af lärarinnor i den svenska flickskolan!

men der undervisningen i ett lefvande språk bestrides af en facklärarinna, hvilken icke ens aflagt någon examen.

»Men», frågar måhända läsaren, »vill ni då endast hafva qvinliga lärare i flickskolan? Och kan ni påstå, att den ifrågasatta åtgärden, som i alla fall innebär ett slags likställighet emellan flickskolan och statens läroverk, under inga förhållanden vore önskvärd?»

På den första frågan svara vi obetingadt nej. Att aflägsna alla manliga lärare från flickskolans gymnasialkurser, vore säkert både oklokt och orätt, om också ej fullt så oförnuftigt och naturvidrigt som att derifrån utestänga de qvinliga. Båda äro behöfliga, men vid sidan af hvarandra, detta i flickskolan likasom det nog en gång skall visa sig, att de äro det i goss-skolan.

Med denna förklaring äro vi redan inne på besvarandet af den sista frågan. Petitionärens förslag kan, enligt vår uppfattning, blifva *i hög grad önskvärdt*, men först då, när det i tillämpningen kan blifva *rättvist*, i stället att som nu ega blott skenet af rättvisa.

Förslaget innebär nämligen, att alla lärare, qvinliga så väl som manliga, hvilka fullgjort kompetensgraderna för lärarebefattning i statens tjenst, skola tillgodonjuta fördelen af tjensteårs, d. ä. *lönetursberäkning*, under den tid de innehafva anställning i flickskola. Men nu eger denna i och för sig stora fördel *icke gällande kraft annat än inom statens läroverk*, och blir alltså af *absolut ingen betydelse för qvinliga lärare*.

Först när qvinliga lärare tillerkänts samma rätt till anställning och befordran i statens läroverk som deras manliga kolleger af samma kompetensgrad; eller, för att våga en ännu djerfvare förutsättning:

När staten åtager sig att aflöna flickskolans högre lärarepersonal, qvinliga och manliga, på samma kompetensvilkor och

enligt samma lönetursberäkning, som gälla i statens läroverk — först då blefve den ifrågasatta åtgärden rättvis och önskvärd.

I första fallet sträckte sig dock rättvisan endast till lärarinnorna, hvaremot flickskolan blefve lidande genom att af sina skickligaste och erfarnaste lärare öfvergifvas för statskolan när lönetursberäkningen der lofvade dem större fördelar. I senare fallet blefve åtgärden obehöflig, emedan den då redan vore lag.

Under nuvarande förhållanden måste — såsom vi hoppas här hafva visat — flickskolans vänner önska, att detta och hvarje förslag i det af petitionären angifva syftet måtte af riksdagen afböjas såsom innebärande dels en orättvisa mot flickskolans pligt-trogna lärarinnekorps, dels egnad att hämmande inverka på just de skolors hittils framgångsrika verksamhet, hvilken det åsyftar att främja.

Esselde.

16. Från fristunder i familjebiblioteket.

2.

Bref till Anna Maria Lenngren

om förslag till elementarskolor för flickor af Ränthmästaren Lake.

(Afskrift.)

Nådiga Fru.

Om blott en liten del af Edert lyckliga Snille fallit på min lott, så besvärades Ni, min Nådiga Fru, nu ej at genomläsa ett långt bref från en aldeles okänd. Jag skulle då för Allmänheten upptäcka det tanke ämne hvaraf hela min själ nu är uppfylld. Men som jag är för oärfaren at dömma öfver mina tankars uttryck, för at låta dem komma ut för det Allmänna, och därtill kommer, at jag, i det Samhälle jag wistas,

ej har det anseende som fordras, at genomdrifwa en sak af så stor wigt, om jag blott här skulle yppa min plan för mina Medborgare, har jag trott ändamålet bättre winnas därigenom at jag nu wågar bedja Eder taga till pennan och förswara halfwa Människoslägtets rätt.

At den som ser sig äga magten i händerna, ofta brukar den samma till den swagares förtryck, är en lika så ostridig som bedröfwelig sanning. Ej mindre vanligt är, at wissa fördomar äro rådande, som förr grundat och ännu fortplanta afund och owilja imellan wissa människo classer. När jag i sällskaper hör utan undantag Adelsmannen beskyllas för högfärd, Prästen för snålhet, Borgaren för nedrig vinningslystnad, och Bonden för oredlighet wärd allas förakt, då suckar jag, ty jag wet at blandade laster och dygder finnas i alla Stånd, men jag wågar knapt höja min swaga röst, ty fördomen är emot mig och winner mästa bifallet. Hwad skal jag wäl då tänka, när jag i allmänna samqväm hörer Fruentimmerna förtalas, när jag i allmänna papper läser karlarnes klagomål och smädeskrifter? Intet är wanligare än at höra Fruentimren lastas för okunnighet, fäfänga, tadelsjuka, ostadighet i beslut, nycker och — — hwilken hinner uppräknat alt. Detta sker af karlarne som sjelfwa stiftat Lagar till Fruentimrens förfördelande, som sjelfwe äro lika lastbare, och som ej gjöra sig minsta möda at förbättra ett ondt hvar till de sjelfwe hufwudsakeligen äro wällande.

I Stockholms Posten N:o 237 detta År, infördes en fråga: *Hvarföre finnas så många ogifta Fruentimmer?* Wid utredandet här af, tages likasom för afgjordt at karlarne äro felfria warelser, och at de Fruentimmer som blifwa ogifta, äro sjelfwa ensamt wällande till sitt missöde. En Augusta anropas at beswara en hop frågor, hwartill Auctor lägger henne swaret i munnen, och af detta hennes lättsinniga utrop, som anföres till en smädelse för hela Könet, finner han sig föranlåten at

gjöra Flickorna en allmän föreställning, som på detta sätt gifwen blir ganska onyttig. Det är wäl wist, at denna Augusta ej nu är skicklig at gjöra någon förnuftig man lycklig, men hon är mer at beklaga än förakta. Om den dygdige Christine blifwit anmodad at yttra sig öfwer hufwudfrågan, så hade swaret förmodligen blifwit följande: Det fordras ingen lärdom, utan endast sundt förnuft för at finna, at om flera Fruntimmer nu än förr blifwa ogifta, är det en följd däraf, at Karlarne, hwars hufwudsakeliga wälfärd beror på at blifwa förenade med dygdiga och i alla afseenden wärdiga Makar, aldrig låtit Flickors uppfostran blifwa ett mål för sin omtanka. — Hon har säkert häruti ej orätt, och det war kan hända af en grannlaga modestie som hon afhöll sig at bifoga det Karlarne igenom dåraktigt smicker, och genom sina elaka efterdömen uti osedeligt uppförande, hos Flickorna uppväckt all den fåfänga, hwaröfwer klagas.

Obegripeligt är, at då alla möjliga anstalter äro upp-tänkte och widtagne för att på Allmän bekostnad förskaffa hos gossar de kunskaper som för dem äro nödwändiga, finnes i wårt land ingen enda Allmän Inrättning till Flickors Education. Däraf skulle kunna slutas, dels at det är likgiltigt för en Karl om han får en *förnuftig* Hustru eller ej, dels at Flickorna likasom blomstren på fältet winna sin fullkomlighet utan någon ans, ehuru ingen karl kan wara dåraktig nog at påstå någondera af dessa satser. Om man skulle samman-räkna alt hvad Staten består till årliga löner för ynglingars Lärare i alla lärdoms grenar, så häpnade man tilläfwentys för storleken af den Summa som Mankönets underwisning kostar. Fruntimren höra ej mindre Staten till än karlarne, och deras bildande at wärdigt uppfylla sina pligter, är för det Allmännas wäl lika oundgängligt. Sakens både wigt och billighet tycks således hafwa fordrat at till Fruntimmers uppfostran bordt af Statens Medel anslås åtminstone så mycket, at för-

hållandet imellan deras krono Utskylder och underwisingns påkostnader warit lika med karlarnes; men då Statens utgifter äro grundade på dess Inkomster; och intet årligt öfver-skott lærer finnas, är ifrån den sidan ej något at hoppas.

Dären söker, för sin så kallade lycka i giftermål, endast efter penningar. Har flickan Rikedomar, må hon gärna wara så dum som hälst. En man af stadgdadt tankesätt söker kunskaper. Ju renare begrepp han har om sin egen bestämmeelse för tid och ewighet, desto ifrigare blir hans önskan at finna lika tankesätt hos den, med hwilken han wil dela lifwets öden. — En grundelig kunskap om Religionens och Allmänna Sedo-Lärens pligter, tillika med hog och wana at dem utöfwa; färdighet at kunna skrifwa en läslig stil, och Räkna åtminstone Quatuor Species; skickelighet i de outhärliga Fruentimmers slögder, samt fullkomlig kännedom af en god HusModers skyldigheter, äro ju nödwändiga egenskaper för alla Fruentimmer. Någon kännedom i Naturkunnigheten, i Fäderneslandets Historia och Geographie både gagnar och hedrar en Dame. Men hwar och huru skola Föräldrar som sakna förmögenhet at i sina hus underhålla och löna särskild Lärare och Lär-mästarinna, få sina Döttrar häruti underwista? Det är onekligt at en god Moder kan bäst bilda sina Döttrar, när hushålls gjöromålen lämnar henne ledighet därtill, och här i Staden finnes hedrande exempel därpå. Huru många äro dock ej, som sjelfwa måste förestå sitt hus utan biträde af så kallad hushållerska, och det är i synnerhet för dem jag bekymras. När bägge dessa grannlaga gjöremål ej kunna hinna af en bestridas, så måste ettdera försummas, och wanligast lider då barnauppfosttran.

En noggrann beskrifning på huru här, och förmodeligen flerstädes tillgår, skulle säkert ej hedra wårt tidehwarf. Oss nu lefwande måste det däremot lända till största tillfrids-

ställelse om wi genom förnuftiga anstalter wilja förebygga ett ondt, som hotar våra efterkommande med ett allmänt fördärf.

Afsigten och Inrättningen af den Elementar-Schola, som genom Commerce-Rådet Brändströms ädelmodiga frikostighet fått sin upprinnelse, är för wäl känd, at jag nu skulle orda något vidare därom, än at till Nådiga Fruns mogna omprövande hemställa om icke en sådan Scholæ inrättning för Flickor wore högst nödwändig och borde finnas en i hwarje Läns HufwudStad. Om skickelige Lärare af bägge könen antogos, at emot wiss stadgad Lön, hwardera i särskildt Rum och efter föreskrifwen ordning underwisa Flickorna i de yrken, som för deras bestämmelse äro oundärliga; Om Wärdet, lika med Elementar Scholan, styrdes af en Direction, och denne hade Ledamöter af både Fruar och Männ. Om årliga Examina anställdes till ungdomens uppmuntran, och de Lärandes samt Föräldrarnes satisfaction; Om ett wisst antal. Barn finge lära utan all afgift, men de öfriga i början emot en fastställd betalning till ScholæCassan för Inrättningens bestånd och utwidgande; Om de som wille lära Språken och widsträcktare Wetenskaper, samt fria konster, såsom musique, Rita, m. m. finge underwising däruti af ofwannämnde Lärare emot särskild afgift som blefwe en sportel för de lärande, så ägde man full anledning at hoppas människoslägtets förädling.

Är jag så lycklig at denna Idéen wunnit Edert bifall, så återstår en omständighet innan saken kan företagas. Det är Capitalet hvars Ränta skall löna de Lärande och hålla fria Scholæ Rum hvarom fråga blifwer. — Naturens Herre har gifwit Eder, min Nådiga Fru, ett ömt Hjärta och ett stort Genie, till äfwentyrs äfwen i den afsigten at igenom Eder bereda det wärk som Han Sjelf med framgång wil wälsigna. Om Ni, i Allmänna Tidningar wärdes föreställa saken såsom angelägen, så har Ni den gäfwan at röra allas hjärtan. Hwarje Mansperson som efter talesättet, bär knappar i Råcken, bör

uppmuntras till friwilligt sammanskott at befordra en inrättning hvarpå Mankönets sanna wäl så hufwudsakligen beror. Föreställom oss, at när Eder Skrift blir utkommen väcker den allas uppmärksamhet, och skall utgjöra ett behagligt tale ämne i alla Sällskaper. Orternas Styres Männ, lifwade af eget nit, och till fullgjörande af Allmänhetens önskan, öppna subscriptions Listor som circulera i alla Societeter, både i Städer och på Landet. Så snart Folket fått en god tanka för saken, uppkommer en allmän täflan i beredwillighet. Om man finner sin förmåga ej swara emot böjelsen, at på en gång gifwa det man önskar, så antecknar man sig at gifwa en wiss Summa i flera År, då de årligen influtne Penningar imedlertid förräntas, till dess Fonden, inom kort tid nog, blir tillräckelig till Inrättningens början.

Ack! måtte jag snart få fägna Nådiga Frun med den glada tidningen: Ändamålet af Edert bemödande är härstädes wunnit. Rättskaffens Lärare, hwilka känna wärdet af det förtroende de fått, hafwa blifwit antagne, och Scholan är öppnad. Snart skola Föräldrarne, deras Döttrar, och uppväxande Ynglingar jämte mig ödmjukt bönfalla hos Den Högste at Han wärdes belöna Eder med beständig sällhet!

Med wördnad har jag äran wara

Nådiga Fruns

ödmjukaste tjänare.

Gefle den 18 November 1805.

Hans Lake

Räntmästare.

Jag tänkte och jag tänker.

(Gammalt poem af okänd författare.)

Jag tänkte Sällheten helt säkert bor
Deruppe i de gyldene Palatsen,
Och man är lycklig alt som man är stor
Och Sällast Den, som bor på högsta platsen.

Jag tänkte då jag såg en Fendriks pragt,
Cocarde, Mustacher, Sabeln vid hans Sida,
Han måste Slåss som César, ve, den magt
Som vågar mot hans Fosterland att strida.

Jag tänkte då jag såg ett Stjernprydt bröst,
Der under Stjernan bor helt vist Förtjensten,
Som gagnar landet, skänker Nöden tröst,
Det syns ju grant på revenuen af tjensten.

Jag tänkte då jag hörde en Prélat
Från predikstoln om verdens flärd basuna,
Du får i Himlen säkert Pastorat
Och väljer hvarken Lexand eller Tuna.

Jag tänkte mycket jag, ty jag var from
Och Fostrad uti Menlöshetens bygder,
Der all vår Sällhet, all vår rikedom
Bestod i Oskuld och i stilla Dygder.

Men sedan jag til Stora Verlden kom
Och köpt Lorgnette utaf Erfarenheten,
Så skådar jag det der précist tvertom
Och tänker annat nu om menskligheten.

Nu tänker jag att Sällheten ej bor
 Deruppe i de gyldene Palatsen,
 Man är ej lycklig alt som man är Stor,
 Nej, sällast den som bor på lägsta platsen.

Nu tänker jag att mången tapper Général
 Kan darra för en blottad Klinga
 Och tror, men Gud förlåte mig mitt Tal,
 Pour le Mérite kan ock förmås att Springa.

Nu tänker jag att mången Stjernas glans
 Ett otacksamt och trolöst hjerta döljer,
 Och tror att mången vunnen Lagerkrans
 En liten tom friserad hjessa höljer.

Nu tänker jag att hans Högvördighet,
 Som hörs så strängt mot verdens flärd basuna,
 Om han får välja i sin Helighet,
 För Himmelriket väljer Stora Tuna.

17. Hvad ingen ser.

Studie af **Alfhild Agrell**.

Minut efter minut försvann, och ännu satt hon orörlig vid fönstret. Utanförl föll ett tätt, duggande regn; höstvinden for sakta pipande genom de aflöfvade träden i grannens trädgård; gatan bredde ut sig som en mörk, smutsig strimma; staketet kring skolhuset såg ut som en spöklik spetsgård; inga menni-

skor syntes till; endast en ruggig hund släckte sin törst i den uppsvällda ränstenen.

Rummet var varmt, inbjudande, tungt och rikt möble-radt. Men hon hade ingen blick för dess lockande komfort. Från brasan smög sig en bred, röd reflex fram till den ungdomliga, framåtböjda gestalten, bröt sig öfver det blå siden-släpet, gled uppför den runda, slappt nedhängande armen, dröjde ett ögonblick vid spetsarna kring hennes hals och kom det rika, askblonda håret att glänsa som guld — men ännu satt hon orörlig.

Skymningen blef alt djupare, taflan utanför alt dimlikare, alt mera intresselös — men ännu satt hon orörlig. Plötsligt sprang hon likväl upp. Nej, hon kunde inte komma till klarhet! Fans det då ingen, ingen, som kunde säga henne hvar hennes pligt slutade och hennes rättigheter togo vid. — Rättigheter! Hade hon då rättigheter? Ja, och tusen gånger ja!

Hon tryckte händerna mot pannan och började att mäta golfvet med hastiga steg. Bakom henne rasslade och bröt sig det blå sidensläpet som upprörda vågor.

Klarhet — —! Hvad ville hon inte ge för att komma till klarhet! Egde hon rättighet att köpa sin lycka på en annans bekostnad, att skydda sin samvetsfrid genom att krossa en annans? — — Rysande svepte hon in sig i en mjuk schal och ringde på mera ved. Det var så kallt, så förfärligt kallt! Med en nervös rörelse sköt hon fram en låg stol så tätt intill elden som möjligt och sjönk ned, tungt, som om hon dignat under en onaturlig börda. — — Voro inte lågorna en bild af hennes eget lif? Nyttiga i sitt stängsel, fördärfliga i sin frihet. Nyttig? Var *hon* nyttig? Var det nyttigt att lefva detta lif af onatur och förställning, att ljuga, ständigt ljuga, om inte i ord så i handling, att le, att skämta med hjertat sönderslitet af ångest och förtviflan —. Var detta nyttigt? Nej, lågt, lumpet, föraktligt var det! — — Hon sprang upp, och ånyo rasslade och

bröt sig släpet bakom henne som upprörda vågor. — — Så flögo tankarna tillbaka till hennes korta, lyckliga förlofnings-tid.

Hur varmt hon älskade, hur hon såg upp till honom, den mögnade mannen, som valt henne, adertonåringen, till maka. Men sedan — —! Kanske felet var hennes? Mannen var ju hederlig, rättänkande, god, ja god, derpå hade hon bevis. — Hvad rådde han väl för, att hon behöfde så mycket och att han hade så litet att ge.

För honom var äktenskapet bara ännu ett af lifvets behag — för henne var det sjelfva lifvet — —.

Omtyckt som trofast vän och god kamrat, eftersökt som angenäm sällskapsmänniska, var det väl då underligt om han fortsatte sina vanor och tillbringade nästan hvarje afton utom hus? Hans hustru var hans hustru, men till sällskap var hon honom inte tillfylles. Efter att hela dagen ha suttit nedlutad öfver sina tröttsamma handlingar behöfde han eggelsen af en brinnande dispyt eller den nervretande hvila, som spelbordet skänker. Hon lärde sig snart förstå *detta*, men det gjorde inte hennes lif ljusare.

Ensamheten var så förfärlig, hu så förfärlig! och känslan af att han *kunde* lemna henne, ständigt lemna henne — förkrossande. — Hon försökte att sätta sig in i hans tankegång; hon läste i smyg hans lagböcker och började att tala om hans processer.

I början syntes han road, ungefär som han skulle ha roats af ett barns försök att lösa ett inveckladt problem, men sedan bad han henne, litet beskyddande, som hans ton så småningom blifvit, »att inte bry sitt hufvud med hvad hon inte förstod». Förstod! Förstod då han — —! Nej, hon ville vara rättvis.

Han var alt för inbunden, alt för van att dölja både sina och andras tankar, för att känna behof af att meddela sig som en man meddelar sig med sin hustru, och hon var för blyg och för stolt för att be om det, som inte erbjöds henne fri-

villigt. Så var det. Åh, så hon led vid denna tid! Hela hennes lif var en enda dold snyftning —. Hon älskade ju honom så varmt, ja till och med så varmt, att hon skulle ha slutit till ögonen för alt och nöjt sig med att vara hans »kära barn», som han brukade kalla henne, endast han skänkt henne den ömhet hvaraf ett barn har behof. Men det låg inte i hans lynne att tala om sina känslor lika litet som i hans natur att visa sig smeksam. Han kysste henne nästan aldrig, annat än när han hade en ynnest att begära.

Från den stunden hon förstod *detta* ingåfvo hans smekningar henne äckel. —

Men hur hon hängde fast vid sin kärlek — den *fick* inte lemna henne! —

Hur hon kämpade mot dessa vänner, som drogo honom från henne utan att förstå hvilken orätt de begingo, — Hur hon gret, bad —! Han lyssnade tålmodigt som till en tröttsam klient och sade, att alt nog skulle bli bra, bara de hunnit att jemka sina lynnena efter hvarandras — den första tiden var alltid den svåraste.

Efter hvarandras! — — Ögonen blixtrade till, och hon stannade så häftigt, att sidensläpets vågor stelnade som till is — —. När hade *han* någonsin rättat sig efter henne? Åh jo — ofta i småsaker — nästan alltid när det inte gälde hans personliga vanor och tycken. Ånyo bröt och rasslade sidenvågorna bakom henne, nu i trötta, långsamma slag. — Åh denna ensamhet, denna förfärande, isande, ensamhet! Den hade lärt henne tänka, men hvilka sorgliga, bittra tankar. — Hur väl hon mindes den sista gång hon vädjadt till mannen i egenskap af make!

Han hade varit borta flera dagar å rad —. Gått tidigt på sitt arbetsrum och blifvit bortbjuden till middagarna —. Han skickade henne konfekt och delikatesser — till tröst, och kom hem först mot morgonsidan — inte drucken — han drack aldrig *så* — men glad — *glad* när hon — — Så lofvade han

bestämt att vara hemma en qväll, en vän aflockade honom ett motsatt löfte — och han gick — gick *för att inte bryta sitt åt vännen gifna ord* —! »Han var ledsen att han glömt — — alltid skulle det bli scener när han skulle bort —»

Hon kufvade sin stolthet ännu en gång — hon bad, hon gret, hon tiggde, som hon aldrig gråtit, tiggd och bedt förut — hon kände att han inte fick lemna henne — *nu* — men han gick — — »Han kunde inte bli löftesbrytare för hennes skull.» När dörren föll igen bakom honom, skrek hon till, som om hon träffats af ett mördande slag. — Nej, inte hon, men hennes kärlek: den var död. Hu så kallt det var, så förfärligt kallt!

Från den stunden blef det lugnt i hemmet. Mannen triumferade. Hans spådom hade slagit in — det första året var det värsta. Hon samtyckte med ett leende. Det var hennes första lögn, sedan dess hade den åtföljts af tusende. — af tusende. Så kom det en tid — den värsta — när hon nästan hatade hemmet och — honom. Hon ville ut, hon skulle njuta af lifvet äfven hon — hon *ville* inte bli olycklig.

Med brinnande ifver kastade hon sig öfver alla de förströelser som stodo henne som ung vacker qvinna till buds. Och mannen? Han såg på och lät henne sköta sig sjelf. En dag frågade hon honom, om han inte vore svartsjuk. Hvad svarade han? »Mitt kära barn, det fins menniskor, som födas så afgjordt hederliga, att de inte *kunna* begå en ohederlig handling, äfven om de skulle vilja: du hör till dem».

Ohederlig! Var då den handling, hon nu tänkte på, ohederlig, efter hon hade så svårt att begå den? Nej, hederlig var den, om det är hederligt att vara sann.

Att vara sann! Sann! Hon tryckte handen mot hjertat och ögonen strålade. Var inte det det högsta? — Hur *kunde* hon tveka! Att vara sann!

Men ändå — —! Åh detta pinande, naggande, förfärliga, »ändå».

Med hastiga steg gick hon fram till fönstret och lutade hufvudet mot rutan. Mörkret utanför gjorde henne godt — det skänkte henne hvila. — Nej, hon måste tänka alt igenom —. Ja, det var just *detta*.

Mannen behöfde henne. Hon var för honom ingenting och ändå alt. Hon förstod honom så väl nu, när både kärleken och agget voro borta. Hon förstod hvilket kärleksbevis det varit af en sådan man att binda sig vid en hustru; hon förstod att han gaf henne all den ömhet hvaraf han var mäktig — och hon visste hur stolt, hur ytterst ömtålig han var om sitt anseende. Och han var hederlig, rättänkande, god, ja god — mot andra. Egde hon då rätt att kasta en skugga öfver hela hans lif endast därför att han gjort henne olycklig? *Endast därför!*

O Gud, O Gud! Fans det då ingen, ingen, som kunde skänka henne klarhet! — — Och så började kampen ånyo, denna fruktansvärda, sönderslitande kamp, som räckt i månader utan att han, den skarpsynte juristen, blifvit den varse. *Han* var belåten, hvarför skulle då inte hans hustru vara detsamma? Han tog hennes ljumma vänskap för kärlek lika blindt som han tagit hennes kärlek för romanesk öfverspändhet. Han egde henne, och det var nog för *honom*. Och för en sådan man skulle hon uppoffra sig! Hans lycka skulle hon nära med sitt hjerteblood, hans egoism med sitt menniskovärde! Aldrig, aldrig! Hon vände sig om och ett uttryck af fast beslutsamhet lade sig öfver de ungdomliga dragen. *Men ändå!* Nej, hon ville inte höra. Hon ville göra sig fri från den nesliga boja, som band henne. *Men ändå!* Fans det något skamligare, något föraktligare än att tillhöra en man för hvilken hon endast hyste vänskap, sval, lugn vänskap. *Men ändå!* Som i henne såg endast qvinnan, inte menniskan! *Men ändå!* Nej, hon ville

inte höra. Redan i dag skulle hon göra sig fri. Festdrägten, påsatt att hedra hans vänner, skulle bort. — Hon var ju rik — hennes pengar skulle han få behålla. — *Men ändå!* Hon höll händerna för öronen. *Men ändå! men ändå! men ändå!* Trött lät hon händerna falla ned. Hon måste höra. *Men ändå!* Hon hade lofvat att stå vid hans sida till dess döden skiljde dem åt — han trodde på henne — han älskade henne — på sitt vis, han var lycklig — han var nyttig. — Egde hon då rättighet att kullstörta hela hans existens — att kanske — — — Nästan skyggt såg hon sig omkring. Det föreföll henne som om hon hörde klangen af glas och såg kort skymta. Hvad som nu var en uppfriskelse hade blifvit ett behof. Eller också såg hon en man, bitter, skygg, människofientlig — och verket var hennes! Kunde hon köpa sin lycka till ett sådant pris? Nej, det kände hon. Bättre då att lida själf.

Men ändå! Hon sänkte hufvudet och nerverna kring munnen började att rycka som om de undergått tortyr. *Men ändå!* Att afsäga sig lifvets rikaste glädje: kärleken; att qväfva de möjligheter till en rikare utveckling, som hon känt uppspira i sitt inre; att ljuga, hyckla, till dess hyckleriet blifvit sanning och hennes egen individualitet gått upp i mannens; att lefva och ändå dö. Var detta hennes pligt —? Hon knäppte samman händerna så hårdt som om hon velat fasthålla sig själf.

Var detta hennes pligt? Nej! Hon kände det som en frigörelse, hon kände det fullt och fast. Inte hennes pligt — men hennes rättighet. — Att öfva barmhertighet var ju hvarje människas rättighet —. Att öfva — — — barm — — hert — — att öfva — —.

Ännu några vacklande steg — ännu en gång hördes som rasslet af korta, ryckiga vågor: sedan blef det tyst.

Mörkret i rummet var nu nästan fullständigt. Men från gaslyktan utanför föll en matt ljusstråle in genom fönstret och belyste en dödsblek, qvidande qvinnogestalt, som kastat

sig ned på mattan och som lik en drunknande kämpade en sista förtviflad kamp för lif och frihet. — — —

En timme senare strålade hela den vackra våningen af ljus. Häradshöfding Kull gaf middag för några vänner och kamrater. Litet blekare än vanligt, men förtjusande i sin blå sidendrägt, gjorde hans unga hustru les honneurs vid öfre ändan af bordet. Midt emot satt värden med ståtlig hållning. Han converserade lifligt och hans klara, litet docerande röst hördes ofta öfver de andras. Stämningen var liflig, glad, angenäm. Maten god, vinerna utmärkta.

»Ja, sanna mina ord, fortsatte värdinnans granne till höger, stadens landskamrer, det påbörjade samtalet — »han kommer att stiga högt. Han är en eminent förmåga. Ja, så vida ingenting oförutsedt skulle komma att inträffa,» tillade han med lagkarlens omedvetna försigtighet.

Den unga hustrun lyfte blicken mot mannen. Hur väl hon kände hvarje drag i det kraftfulla ansigtet.

Den breda, något bakåtlutande pannan med det lockiga håret, den oregelbundna näsan, de grå skarpt blickande ögonen och munnen med det njutningslystna, litet slappa draget, som hon först för sent lärt sig tyda. »Om ingenting oförutsedt kommer att inträffa, ja!»

I detsamma mötte mannen hennes blick. »Skål lilla hustru!» nickade han vänligt, inom sig görande den anmärkningen, att hon inte skulle få begagna blått vidare: det gjorde henne för blek.

Hon dröjde ett ögonblick. Handen, som grep omkring champagneglasets darrade, och läpparne skälfdes till. Men sedan böjde hon långsamt på hufvudet och drack ur.

18. Vid Allfarväg.

Dikter af A. U. BÅÅTH. Stockholm, Jos. Seligmann & C:s förlag. 1884.

När en diktare en gång väl funnit vägen till vårt känslö- och tankelif, så kan han sedan allt framgent räkna på ett godt mottagande der — både under sina mulna och soliga dagar. Hvarje lyriker af äkta slag återgifver tillvarons bilder, icke i kraft af system eller föresatser, utan sådana de speglat sig i hans egen hug. Ligger skymning eller töcken öfver en speglande våg, så tyckas formerna som teckna sig deri tunga och färgerna synas dystra. Är vägen upprörd, då framskymta föremålen, liksom vore de söndergångna eller ryckta ur sitt sammanhang med andra föremål. Flyter deremot spegeln fri och klar, så skänka oss i sin mån äfven de lätt gungande spegelbilderna intrycken af frihet och klarhet.

För vänner af Bååths penna kan ej tvekan förefinnas, att ju mången dikt i föreliggande samling tillkommit under någon af de två först antydda sinnesförfattningarna, och då vanligen bär kännemärken däraf äfven i den mening, att formen ej utfallit så fri eller så sjelfnödvändig, som förhållandet är med till alla delar lyckade skaldestycken.

Sedan detta är sagdt, skyndar jag att tillägga, att ej ett enda obetydligt stycke kan framvisas i samlingen. Der finnas sådana, som tydligen bära på en erfarenhet, hvars fulla meddelande vi skulle önskat — sedan vi bekommit en obestämd del deraf; men der finnas inga, som lemna oss likgiltiga. Ty Bååth upptager till skaldiskt återgifvande endast innehållsrika motiv af oomtvistligt åskådlig natur. Och han sätter in hela sin personliga kraft på hvarje uppgift. Han går aldrig, så att säga, på måfå till arbetet. Men det händer, att det svårmod sjelfva ämnet frammanat tynger äfven utförandet mer, än önskvärdt varit.

Ett ämne, som hos A. U. Bååth ofta återkommer, är den mörka ekonomiska gåtan, om möjligheten af rättvisare ersättning än hittills för de ringas arbete; ett annat, dermed sammanhängande, är den fallna kvinnans livsvilkor.

Skalden glöder af äldel harm mot hvarje omenskligt likgiltig betraktelse af dessa — eller detta skamsår, som vi alla bära, och hvaraf lifsglädjen för hela vårt slägte hotas med tillintetgörelse, men har för klart hufvud att utslunga förbannelser eller drömma botemedel så naiva som socialisternas, och — medan saknaden af denna tro på utopier gör sig gällande — tycks hans skaldetunga ibland nära att stelna.

Några af de här afsedda, samhällsgranskande dikterna äro dock mera fulländade, särskildt när äfven Bååths kända mästerverk i lokalskildring fått tillfälle att taga ut sin rätt. Som exempel vill jag särskildt påpeka *Ett Socialistmöte*, med vårlandskapet utanför Kjöbenhavn, lyssnande arbetare, den ursinnige mannen i talarestolen »med falnade anletsdrag och fladdrande hår», hvilken skälfver på målet och frampressar sina domar öfver samhället, åhörarnes uppskakade sinnesstämning och bittra föresatser samt de små gossarnes sorglösa lek och støj på gräsplanen ett stycke derifrån. Likaså kvinnoödenas skildrande i stycken sådana som: *Utanför Café National*. *En Jordafärd* samt *Synd och Skam*. Särskildt aktvärda äro äfvenledes: *Genfärd*, en kammarsocialists affall efter vunna samhälleliga framgångar för egen person; *Välgörenhetsbasar* (för ett magdalenahem), en lyckligt och osökt uppställd jemförelse, en sant tänkt och en mjukt, elegant skrifven dikt; samt *Efter Storm*, något af liknande art, och som har samma förtjenster, samma behag, samma med lätt hand ordnade ironi — en flock af lyckans veka skötebarn gent emot bilderna af de hårdt lottade som nyss kämpat om lif och död i hafvets djup och gått förlorade.

Ett par reflekterande dikter, hvilka till innehåll äro nära slägt med hvarandra, *På Rakstugan* och *Menniskokänedom*, visa i nya vändningar den gamla kända sanningen, hur mycket för lätt man har att döma andra. Den första har en för nutidens diktning ovanlig komisk styrka, hvarje vers är ett formfulländadt epigram sådant de gustavianska skalderna önskade det och — ganska riktigt — till sista versens sista två rader är själfva klimax sparad. Den andra förete samma slags inlagande, gedigna enkelhet och natursanning i sina kortfattade uttryck som någon af Gellerstedts små eftertänksamma dikter. *Ur Barnkammaren* är en täck bit, der ämne och uttryckssätt passa ypperligt tillsammans, och der handlingen vänder tillbaka ett blad i hvar mans eller qvinnas historia. *Före Bröllopet* återgifver lefvande brudgummens oroliga glädje, medan hans förr ödsliga ungarls hem fylles, får färg och värme af brudens nyuppäckade tillhörigheter, men också — hur vissa spökande minnen vilja tränga sig med in i rummen igen, och hur glädjen verkligen lyckas afvisa dem . . . en »första gång». Ett väl skildradt sammanträffande af motsatta intryck heter *Glädje*. Det återgifver känslorna af domning efter vinternattens orgie och ljuden der »nere i gården» af friskt skallande skratt och otröttade klapprädslag från tvätterskorna, hvilka arbetat natten igenom och ännu äro oförtrutet glada vid sitt arbete. En annan, väl funnen och väl återgifven motsats kallas *Syskon*: system, som stökar i sitt husbondefolks kök, och brodern, hennes stolthet, bästa rösten i den förbidragande studentsången . . . Ack, han såg icke åt fönstret! Vände tvärtom bort hufvudet, när han kom midt för henne! Ett ursprungligt och öfverraskande stycke är *Konstnärens Dotter*, så ovanligt, att man i första ögonblicket ej är säker på sitt tycke. Men dikten vinner antagligen i de flestas omdöme, sedan man fullständigare genomtänkt den. Den är mycket ojäktigt berättad. Fadern har af farhågor för »inlärtd tro» vant

barnet att »somna in utan Fader Vår». En dag finner han sin lilla flicka i ateliern med »knäpta händer» och »förgräten blick» — på knä för hans nyss fullbordade venusstod.

I detta, likasom i föregående häften, äro dock efter min tanke de förnämsta styckena skånska landskaps- och folkbilder. Så t. ex. *Jon Fant*, idioten, församlingens ypperste psalm-sångare, som endast sofver under predikan, och *Fisklägets Krögare* med sin lille sonson, hvilken den råe gubben klemar bort till minne af sonen, som drunknat. Hvilken fin stämning, med sitt skärande afbrott men som utjemnas igen, ligger icke öfver landskapsskildringen:

Utanför Lund

vid hospitalet.

Luften är mulen i majblid förmiddag,
Och doften vaggas af vårvind, smekande svag.
Romeleklint med mjuk och vågig kam
Blänar bak Knästorps hvita kyrka fram.

Och ån, der gräset i vattnet ljusgrönt står,
Lugn mellan varma, plöjda åkrar går.
Ur dörren i smedjan lyser en låge matt,
Och hospitalet mörkrödt skyler sin natt.

Och fylld af toner är luften, ljum och lätt.
Drillar tumla på drillar tätt, så tätt.
Domkyrkoklockorna ringa om död sitt bud,
Och mäktigt skälfva fylliga, sega ljud.

Så öfverröstar rymdens starka musik
Med ens af breda, skärande, låga skrik.
Det låter, som låge man utan ro och tröst
Med väldig, qväljande tyngd på flämtande bröst.

Det hörs, som en ande med rasande kraft tog i
 För att omsider ifrån sig sjelf bli fri.
 Så varder det tyst. Två harfvar rassla mot mark.
 Der borta från smedjan klingar hammaren stark.

Och klockorna tiga. I rymden, ren och still,
 Nu tonar allena befriad fogeldrill.
 Och åter andas slätten vid såningstid
 Sin varma, vårliga glädje i orörd frid.

Huru mycken lifsverklighet i bilder sådana som *Knut Laveson*, den underlige gamle som haft en så svår hustru, hvilken nu är »i himlen», eller »*Sonen är student*», målade den ännu unge mjölnargubben och hans son, den redan gamle ynglingen, eller *På Färd*, de öfvergifna utvandrarbarnen bland »balar och lärar» vid Malmö hamn, då »mamma» måst gå ärende »in i staden», ty »de hafva kommit en dag för tidigt». Vackra äro ock dikterna: *Döende*, der den gamle bispens ledes till fönstret att taga afsked af lundaslätten, *På Iltåg*, med redogörelsen för det präktiga banvaktarfolket, det redbara, förnöjda, härdiga, godsinta paret, som nog »håller banan klar», och *Qvällstämning*, i hvilken intagande dikt barnen under det månbelysta trädet utanför sista låga hus vid förstadsgatan inöfva: »Spinn, spinn, dotter min!» — och slutligen, icke till förglömmandes, en annan liten musikalisk dikt, fiskartösens morgonbad *Vid Tångahallar*, der gamla mormor står på stranden och håller de lappade paltorna:

— — — — —
 Kunde plagg och annat
 Evigt fjärran vara!
 Skönt det friska vattnet
 Slår om skuldror klara.

Skönt i sommarsolen
 Skelderviken svallar,
 Kastar långa böljor
 Lätt mot Tångahallar.

Ännu återstår att nämna två lyriska stycken, hvilka skalden synes hafva sammansjungit liksom för sin enskilda räkning. Det *ena* — det näst första, det första är till hans mor —, *Lycka*, skildrar ett äkta pars hem, tydligen en nära väns och väninnas. Det *andra* — det sista i hela samlingen —, *Brist*, skildrar diktarens egen saknad af just detta slags »lycka».

Och man vill — med kännedom af hans sångmös skaplynne — gerna tro, att han har rätt äfven i *profetian om sin diktning*: att den en gång under förtrogenheten med en dylik hemfrid och hemglädje skulle kunna, såsom slutraderna lyda, i renhet och styrka tona fram »all bygdens lycka och sorg.»

Robinson.

19. Literatur i qvinnofrågan.

Essai sur la Condition des femmes en Europe et en Amérique.
 Paris. Aug. Ghio, Editeur.

Detta, 440 sidor starka verk, förtjenar all uppmärksamhet af dem som intressera sig för qvinnofrågans lösning. Man får här, under öfverskriften »fakta och lagar» en inblick i de lagar, under hvilka qvinnan lefver. Särskildt gifves en klar framställning af den franska äktenskapslagen, dess motivering i första förslaget till Code civile, samt dess modifikationer och deraf följande resultat — allt detta belyst af rättegångshandlingar för dagen, utvisande till hvilka missbruk

lagen leder. Författaren ger oss vidare en »Histoire des idées», hvori han söker besvara frågor sådana som dessa: »L'intelligence a-t-elle un sexe? L'unité dans le mariage», med flera andra, hvilka tränga djupt in i äktenskapets både fysiologi och psykologi och icke lämpa sig till studium för unga, i dylika ämnen oförfarna läsare. De rådande missförhållandena inom det franska äktenskapet skildrar författaren med en sedlig harm, som vittnar att han djupt gripits af sitt ämne, och därför uppfyller han ock läsaren med samma känsla. Men då han kommer till förslagen för det ondas upphäfvande röjer han ett åskådningssätt, så absolut främmande för våra rättsbegrepp, att vi icke längre kunna följa honom. Boken slutar med en liflig skildring af huru tillerkännandet åt qvinnan af »droits politiques, droits de famille och droits sociaux» (rätten till uppfostran och arbete deri inberäknade) är vilkoret för den franska qvinnans upprättelse och Frankrikes genom henne. Författaren, Léon Giraud, docteur en droit, anmäldes till erhållande af ett högt pris, utfäst af en amerikansk dame, hvilken sjelf förordade M. Girauds arbete. Men priset utdelas af franska akademien, och ehuru Legouvé och Alexandre Dumas förordade det samma, blef det — såsom alltför radikalt — afvisadt.

20. Ett ögonkast.

Hvad är det första tydligt klara minne,
Som blifver uti barnets hjerta fast,
För mången likt en änglavakt derinne?

Ett ögonkast!

Hvad hejdar ofta midt i syndaloppet
Förvillad yngling hvilkens ankar brast,
Hvad väcker i hans hjerta frälsningshoppet?

Ett ögonkast!

När på ett slagfält lifvets purpurflöden
Ur källan tömma sig med sällsam hast,
Hvad drömmer krigar'n om ännu i döden?

Ett ögonkast!

När Petrus svag, fast älskande i grunden,
Lät komma sig förnekelsen till last,
Hvad slog med sorg hans själ i gryningsstunden?

Ett ögonkast!

Hvad heter minnet hvarom seglar'n drömmer,
När lifvets stormar bräckt hans sista mast?
Hvad är det sista du från jorden gömmer?

Ett ögonkast!

Gif vänlighet, du har kanske ej annat,
Mins tiden flyger, utan ro och rast!
Låt någon gömma, när ditt hjerta stannat,

Ett ögonkast!

Anna A.

21. Fager och fagrare.

O sörj ej öfver gråa hår
 Min älskade, mitt hjertas vän,
 Ej öfver svunnen ungdomsvår
 Och skönhet, flyktad bort med den.

Och sörj ej öfver bleknad kind
 Der hösten ren har lagt sin hand
 På blommor som för sommarvind
 Nyss rodnade i middagsbrand.

Ditt mörka hår, ditt ögas glans,
 Din kind lik rosen fin och skär,
 Och all den fägring fordom fans
 Var ringa emot den som är.

Det är för mig i mödans värf
 Du offrat har din ungdoms skatt,
 Du gifvit ut den skärf för skärf
 I årslång sträfvan, dag och natt.

Jag älskar dig och du är min,
 Min mer och mer för hvarje år,
 Och outplänlig i mitt sinn,
 Din bild i ungdomsfägring står.

Ty hvad af andlig skönhet blef
 Beskärdt att tolkas för vår blick,
 Naturen i ditt anlet skref
 Och i ditt väsens ädla skick.

Ewh.

22. I Peter Paulskyrkan i S:t Petersburg.

Igenom fönstren solen göt sitt gull
 På hvita marmorkistors långa rad,
 Som gömt uti sin famn de herskare,
 För hvilkas lif ett folk dock en gång bad.

Din förare går sakta fram till en
 Utaf de många vårdar kyrkan har,
 Och korsar sig och hviskar så till dig:
 Här hvilar Alexander, folkets far.

Befriaren han nämnes af sitt land,
 Den czar hvars ädla sinne ej fördrog
 Att vara bundna slafvars herskare,
 Och som från böjda skuldror oket tog.

För rätt och sanning städs han stridde se'n
 Med tänkarns sinne, svärmarns veka hog,
 Fast emot seklers missbruk i sitt land
 Med bitter smärta han sin vanmakt såg.

Och giftigt ogräs frodades i lönn,
 Och dofva röster höjde hotfullt knot
 Mot herskaren med kejsarkrona tung,
 Som stum förnam det vilda, dystra hot.

Så kom den dag, då hatets lömska orm
 Den handen stack, som lossat slafvens band,
 Och han, som nyss var rik på guld och makt,
 Nu blott begär en graf utaf sitt land.

Men folkets kärlek höljde rikt hans stoft —
 Så har man sagt — med blommor hvarje dag,
 Och svalkade med blomsterregn de sår,
 Martyren fick af fanatismens slag.

* * *

Jag främling var, och dock i denna stund
 Jag velat böja knä vid czarens graf,
 Der sinnets vekhet, ädel viljas hog
 Ett offer blef för nya tidens kraf.

Ewli.

23. För dagen.

Göteborgs nybildade *qvinnoförening* börjar redan gifva prof på praktisk verksamhet. Så upprättas ett frukostställe för arbeterskor och ett anställningskontor för tjänstsökande, medan föreningen för egen räkning grundar ett bibliotek, håller diskussionsmöten, m. m. En publikation förberedes och till sommaren arbetas för en feriekoloni. En notis i en Stockholms-tidning nämner äfven något om sträfvanden till förmån för barnmorskorna, hvilka sträfvanden skulle bedrivas i samband med Fredrika-Bremer-Förbundet. Vi begagna tillfället att påpeka detta som *ett misstag*, tilläggande att, i vår tanke, en sådan sträfvand måste gå i den riktning som *Tidskr. för Hemmet* angifvit i sin föregående årgång, hvaremot ett *agressivt* uppträdande endast torde skada saken.

— Bref från *Finland* omtala, att frågan om *gift kvinnas eganderätt* förevarit vid landtdagen, att den försvarats och angripits med samma värme, det senare isynnerhet från prestandets sida, samt att utskottet föreslagit att allt må stanna vid förbättringar af status qvo, hvarigenom principerna fasthållas men missbruken så vidt möjligt förebyggas.

— *Dansk Kvinde-Samfund* har börjat utsända sin tidning, hvilken vi anbefalla äfven till svenska qvinnovänner. Vid *Kjøbenhavns universitet* har en kvinna aflagt medicine doktors-examen.

— *Den norska Kvinde-Foreningen* är lifaktig och väcker lif, ja strid inom pressen, hvarvid den väl redigerade *Nyt norsk Tidsskrift* erbjudit stridsplats och der bl. a. presten *Jensen* samt *Fröken Krog* framlagt ett intressant meningsbyte.